

ЛЫШЪХЪЭМ ИОФШІЭГЪУ ЗЭІУКІЭГЪУХЪР

Зэрэздэлэжъэштхэ шІыкІэхэм атегущыІагъэх

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхьакІушынэ Аслъан естественнэ шІэныгъэхэмкІэ Урысые академикэм иакадемикэу, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм къыкІыгъэ Иуаныкъо Петр тыгъуасэ ІофшІэгъу зэ-ІукІэгъу дырилагъ. Іофтхьабзэм хэлэжъагъэх АР-м гъэсэнэгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ иминистрэу Хъуажъ Аминэтрэ гуманитар ушэтынхэм апыл Адыгэ республикэ институтым ипашэу Бырсыр Батырбийрэ.

Иуаныкъо Петр пэублэм къы-зэриІуагъэмкІэ, ушэтынхэм апыл институтэу Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм щыІэр Урысыем шІэныгъэхэмкІэ и Академие исистемэ хагъэхъажыгъ. Ащ ишІуагъэкІэ ащ иІофшІэхэм ялэжъапкІэ хэпшІыкІэу къы-хъхъуагъ. ГуцшІэм пае, шІэны-гъэхэмкІэ кандидатым илэжъапкІэ гурытымкІэ сомэ мин 30-м кІэхъэ. Ау ащ дакІоу ахэм япшъэдэкІыжы хъхъуагъ. Мазэ къэс ІофшІэхэм япшъэрылхэр зэрагъэцакІэрэр ауплъэкІу, ащ уасэ фашІы.

АР-м и Лышъхъэ зэрэщагъэ-гъозагъэмкІэ, гуманитар ушэ-

тынхэм апыл Адыгэ республикэ институтыри мы системэм ха-гъэхъажы ашІоигъу. Ащ фэдэ лъэбэкІум фэдэ къыхын зэри-лэжъапкІэу Хъуажъ Аминэти Бырсыр Батырбий кыІуагъ. Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъкъар-ым, Къэрэщэе-Щэрджэсым ащыІэ мыщ фэдэ институтхэр, структурэхэр зэзыпхышт шъо-лбыр шІэныгъэ гупчэ гъэпсы-гъэн гухэл зэрэщыІэр, ащ Къо-хъэпІэ-Кавказ шІэныгъэ гупчэ-кІэ еджэнхэр игъоу зэрилъэгъу-рэр П. Иуаныкъом кыІуагъ. Ащ мэхъанэу иІэштми игугъу къышІыгъ: апэрэмкІэ лэжъапкІэ-хэм къахъахъошт, ятІонэрэмкІэ

аспирант ныбжыкІэхэм, Іофы-шІэхэм ягъэхъабырын ыкІи ахэм сэнэхъатыкІэхэр зэрагъэгъотын-хэм ар фэІорышІэшт.

Мыщ дэжымы ТхьакІушынэ Аслъан анахъэу ыналэ зытыри-дзагъэр лэжъапкІэхэм кызэрэ-хъахъошт дакІоу, Адыгеим щыІэ институтым Іут цыфхэм япчъагъэ къышчымыкІэныр ары.

Иуаныкъо Петр кызэриІуа-гъэмкІэ, ІофышІэхэри, институ-тым ышІи къэнэжыштых, ау гу-хэлъэу щыІэр гъэцэкІагъэ хъу-мэ, учреждением ыцІэ пытхэ-гъэшт КъохъэпІэ-Кавказ шІэны-гъэ гупчэр ыІоу. Рахъухъэрэр зэ-шІохыгъэ зыхъукІэ, Адыгеим щыІэ институтым иыгъын пэІу-хъахът ахъщэр федеральнэ Гуп-чэм кытІупшызэ ышІышт.

— Гухэлъэу щыІэр гъэшІэ-гъоны ыкІи ащ десэгъаштэ, ау мы Іофыгъом джыри зэ утегу-щыІэн, научнэ ІофышІэхэм ащ еплъыкІэу фырілэр зэгъэшІэгъэн фадэ, — кыІуагъ ТхьакІушынэ Аслъан.

Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъ-къарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым я Лышъхъэхэм ацІэкІэ Урысы-ем шІэныгъэхэмкІэ и Академие ипрезидент фагъэхъышт тхыгъэу агъэхъабырыгъэм хэлпъэнхэу, ащ

къыдилыгътэрэ лъэныкъохэр тэ-рээу зэхэфыгъэнхэу кызэрэ-угъоигъэхэм зэдаштагъ.

ЗэІукІэгъум хэлэжъагъэхэр зытегушчыІэгъэ Іофыгъохэм ащыщ ыпшъэкІэ зигугъу къэт-шІыгъэ республикищым ащы-псэурэ адыгэхэм зы хъарыфылъэ яІэныр. Ащ еплъыкІэу фырілэ-хэри къыралотыкІыгъэх.

***

Мы мэфэ дэдэм ТхьакІушынэ Аслъан республикэм идзэ ко-миссарэу Александр Авериныр ригъэблэгъагъ.

Гъэтхэ дзэ дэщыгъор респу-бликэм зэрэщыкІорэм зэригъэра-зэрэр, ацІэкІэ дзэ комиссарым зэ-рэфэразэр, тапэкІи ІэпыІэгъу зэ-рэфэхъуштыгъэр АР-м и Лышъхъэ къыхигъэщыгъэх.

Урысыем идзэ комиссариат-хэр зызэхашагъэхэр илъэс 95-рэ зэрэхъугъэр А.Авериным кы-Іуагъ. Япшъэрылхэр щытху хэлъэу агъэцэкІэнхэмкІэ рес-публикэм ипашэу сыдыгъуи Іэ-пыІэгъу къафэхъурэм «тхъауегъэ-псэу» кыриІуагъ ыкІи «Дзэ комиссариатхэр зызэхашагъэхэр илъэс 95-рэ хъугъэ» зыфіІорэ шІэжъ тамыгъэр АР-м и Лы-шъхъэ кыфігъэщышагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шІуа-гъэ кытэу егъэджэн Іофыр зэригъэцакІэрэм, лъэныкъо пстэумкІи зэдиштэу цы-фым хъахъоныгъэ ышІыным иІахъ зэрэхышІыхъэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Ха-сэм и Щытху тхылъ фа-гъэщышагъ Мэрэтыкъо Светланэ Петр ыпхъум, Мыекъопэ районымкІэ му-ниципальнэ бюджет уч-реждениеу «КІэлэцІыкІу ыкІи ныбжыкІэ творче-ствэм и Гупчэ» зыфіІорэм иметодист, гъэсэнэгъэ те-дзэмкІэ кІэлэгъадж.

Ветеран движением ча-нэу зэрэхалажъэхэрэм ыкІи ныбжыкІэхэр яхэгъэгъу шІу алыгъоу пІугъэнхэм яІахъ зэрэхашІыхъэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Ха-сэм и Щытху тхылъ афа-гъэщышагъ:

— **Коржов Василий Иван ыкъом**, ветеранхэм я Урысые обественнэ орга-низациеу «Боевое брат-ство» зыфіІорэм и Адыгэ республикэ къутамэ хэт;

— **Матвиенко Васи-лий Алексей ыкъом**, Адыгэ республикэ кли-ническэ перинатальнэ гуп-чэм ивователь, ветеран-хэм я Урысые обществен-нэ организациеу «Боевое братство» зыфіІорэм и Адыгэ республикэ къутамэ итхъамат.

2013-рэ илъэсым иятІонэрэ мэзих гъэзеткІэтхэгъур едгъэжъагъ!

«Адыгэ макъэм» иныбджэгъу лъапІэхэр!

Лъэпкъ гъэзетыр къызытхыкІы зышІои-гъохэм апае федеральнэ почтэм икъутамэу Адыгэ Республикэм щыІэм иотделениехэм, гъунэкъэ гъэзетфагъэ зиІэ пшъэрылхэр зэшІозыхырэ об-ществэу «Адыгея-Интерсвязь» зыфіІорэм ишапІэхэм ыкІи «Адыгэ макъэм» иредакция дэжъ щыт тхылъ шапІэм мэлылфэгъум и 1-м гъэзет кІэтхэнхэр ащырагъэжъагъ.

Почтэм иотделениехэм мыщ фэдэ уасэхэмкІэ лъэпкъ гъэзетым шъуашыкІэтхэн шъульэкІышт:
— сомэ 467-рэ чапыч 16-кІэ — тхъамафэм 5

къыдэкІэу нэкІубгъуи хъурэ гъэзетэу 52161-рэ ин-декс зиІэм;

— сомэ 398-рэ чапыч 16-кІэ — фэгъэкІотэныгъэ зиІэхэм апае 52162-рэ индекс зиІэм;

Мыекъуапэ игъэзетеджэхэр!

«Адыгэ макъэм» иредакция дэжъ щыт тхылъ-шапІэм, индексхэу 52161-рэ, 52152-рэ, 14289-рэ зиІэхэм сомИ 140-кІэ шъуашыкІэтхэн шъульэкІышт; (мыщ щыкІатхэхэрэм шапІэм ежъ-ежырэу гъэзе-тыр чІахыжъэ ашышты);

«Адыгея Интерсвязь» ишапІэхэм тигъэзет-хэм зэкІэми сомИ 150-кІэ шъуашыкІэтхэшт.

(КІатхэхэрэм гъэзетыр шапІэм чІахыжъэ ашышты).

Къалэу Мыекъуапэ дэт хызмэтшІапІэхэу, организациехэу, учреждениехэу корпоративнэ шІыкІэм тетэу гъэзет экземпляр 15-м кы-щымыкІэу къызытхыкІыштхэр редакцием сомэ 200-кІэ щыкІэтхэнхэ алыэкІышт.

Университетхэу, институтхэу, еджапІэхэу корпоративнэ шІыкІэм тетэу гъэзет экземпляр 20-м кыщымыкІэу къызытхыкІын зимурадхэр редакцием сомИ 150-кІэ щыкІэтхэнхэ алыэкІышт.

Ныбджэгъу лъапІэхэр,
шъуыкІатх лъэпкъ гъэзетым!

Фышт Урысыем итамыгъэ хьун ылъэкIышт

«Урысыер 10» зыфиIорэ зэ-нэкъокъум Адыгеир хэлажэ. Урыс географическэ обществэм-рэ телеканалэу «Урысыер 1» зы-фиIорэмрэ гъэтхэпэм и 25-м къыщыублагъэу Iоныгъом и 29-м нэс ар рагъэкIокIы.

Пшэрылгъэу проектум иIэр — Урысыем инэпэплъ тамы-гъи 10 мэкъэтынкIэ сайтэу 10russia.ru зыфиIорэм къыщы-хыгъэхыгъэныр ары.

ПэшIорыгъэшъ мэкъэтынэу къралыгъом ишъолгыр зэфэ-шъхьафхэм ащызэхашагъэхэм зэнэкъокъум хэлэжъэнэу объект 700-м нахьыбэ къащыхахыгъ. Шъолгыр пэпчъ анахь чIыпIэ дахэхэу, гъэшIэгъонхэу нэмыкI-хэм анаIэ зытырарагадзэм ашIоигъоу иIэхэр къыгъэлъэ-гъуагъ.

Адыгеим ащ фэдэу къыхихы-гъэхэр къушъхъэу Фышт, Мы-жъо хыр, Рыфабгъо ипсыкъе-фэххэр, Мыекъуапэ и Гупчэ мэ-

щыт, псыхъоу Шъхьагуашэ ихъоу чIыпI, дольменхэр ыкIи Свя-то-Михайло-Афонскэ тхьалъэ-IупIэр.

Къыблэ шъолгырымкIэ, чы-лысышхоу «Золотая обитель Буд-ды Шакьямуни» зыфиIорэм ыкIи Мамаев Iуашъхьэм тет саугъэ-тэу «Родина-мать зовет» зыфи-Iорэм ауж, Фышт яцэнэрэ чIыпIэр еубыты.

Мы къушъхъэм ыкIоцI чIэкIыпIэ-зэпырыкIыпIэ, гъо-чIэгъишъэхэмкIэ гъэлсыгъэ. ЧычIэгъ псыкъе фэххэу, хыкъумэхэу, мы-лылгъэхэу чIэтхэр джыри зыми зери-гъэшIагъэхэп. Къу-шъхъэ кIоцIым ре-нэу зыми хэмыкIо-кIэрэ «мэкъамэ» къычIэIукIы — ко-

раллхэм акIоцI нэкIыхэр мэ-шъуих. Псыхъо чъэрым ымакъэ ащ къыгохъо ыкIи бэ зыльэгъу-гъэ спелеологхэми зэхыхырэр амыгъэшIэгъон альэкIырэп. Фышт зэляязыгъашIэхэрэм ащыц Европэм икхъхъэпIэ анахь егъэзыхыгъэ мылылгъэ зэрэте-тыр. Къушъхъэ лъапэм дунаим инэмыкIырэ чIыпIэ шамыгъэу-нэфыгъэу къэкIырэ лъэпкыи 130-рэ фэдиз къытекIэ.

Федэм ешэхэзэ зэрар къызфахьыжъыгъ

Пцэжыеешэныр зикIасэхэм ар зэрэзшIуахырэ шIыкIэм иуплъ-кIун зипшъэрылгъэхэм мээитIум къыкIоцI ялофшIэн агъэлъэшышт. Мы мазэм иапэрэ мафэхэм къа-щыублагъэу ахэм уплъэкIунхэр зэхашэх. Пцэжыехэм кIэнкIэ-тIупшыныр зэрэрагъэжъагъэм ар къыпкырыкIыгъ. Пцэкъэнтфэу шIодзэпIипшI нахьыбэ зышIо-мылбымкIэ уащэ хьушт.

Пцэжыышэмэ агъэфедэрэ пкъыгъохэм ямызакъоу псым зэ-рэтэхьэхэрэ къуашъохэми анаIэ атырагъэты. Мотор зытетхэм-кIэ тыхьагъэхэр ыкIи кIэнкIэ зыдырэ пцэжыехэр къэзыу-бытыгъэхэр уголовнэ кодек-сым къыдилыгътэрэ шапхъэхэм-кIэ агъэпшынэщтых — тазыр ин е хьапс атыралъхьан алъэ-кIышт. ЗэрэзекIоштыгъэхэри, агъэфедэщтыгъэ пкъыгъохэ-

ри хыкумкIэ аIахышъуштых.

Джащ фэдэу шапхъэхэр зы-укъогъэ нэгъыритIоу къалэу Краснодар щыцхэр къаубыты-гъэх. Иофтхьабзэу «Нерест» зы-фиIорэм къыдыхэлъыгътэгъэ опе-ративнэ-пэшIорыгъэшъ ИофшIэн-хэр полицием хэтхэм Теуцожь районым щызрахьэхэзэ, хэбзэн-чъэу пцэжые ешэщтыгъэхэр агъэунэфыгъэх. ПсэупIэу Лъэу-стенхьаблэ пэмычыжъэу Пшызэ инэпкэ пцэжые шешэщтыгъэ-хэм илъэс 46-рэ ыкIи 43-рэ аныбж.

Хэгъэгу кIоцI ИофхэмкIэ АР-м и Министертвэ ипресс-къулы-къу къызэритыркIэ, пцэжые узэрешэ мыхъушт Iэмэ-псымэ-хэр ахэм агъэфедэщтыгъэх. Пцэ-жые 70-рэ, хытыгу метрэ 15 ыкIи спиннинг ахэм къаIахы-гъэх.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ КЪЫРАТХЫКIЫХЭРЭР

ИофшIэнхэр зэкIэлъэкIох

Тэхъутэ-мыкьео-районым иветеран-хэм я Совет ипрезидиум зэхэсыгъо бэмшIэу илагъ. ИкIыгъэ илъэсым Иофэу ашIагъэр къыIотагъ Советым итхьаматэу Алексей Черник.

Ветеранхэм я Совет хэхъэх къоджэ ыкIи поселкэ псэупIиблмэ яветеранхэм ясоветхэр ыкIи пэублэ организациехэу пшIы. ЗэкIэ пенсионерхэр мин 18 мэ-хъух, заом хэлэжъагъэхэр 89-рэ, лэжъэкIо фронтым щыIагъэхэр 1200-рэ, заом хэкIодэгъэ ыкIи зидунай зыхъо-жыгъэ зэолIхэм къакIэныгъэ шъуза-бэхэр 368-рэ, ИофшIэным иветеранхэр 5894-рэ.

Республикэм иветеранхэм я Совет зэхигъэуцогъэ планым, ветеранхэр къэу-хъумэгъэнхэмкIэ район администраци-ем ыгъэцэкIэшт ИофшIэнхэм, ныбжы-кIэхэм яхэгъэгу шIу альэгъоу пIугъэн-хэм ыкIи нэмыкI Иофтхьабзэхэм ате-гъэпсыкIыгъэу районым иветеранхэм я Совет иIофшIэн зэхыщагъ. ИкIыгъэ илъэсым Советым ипрезидиум зэхэсы-гъуитф зехищэгъагъ. Иофтхьабзэ игъэ-кIотыгъэу ветеранхэр зыхэлэжъагъэхэм ащыц нэмыц техакIохэр Пшызэ шъо-лгыр, Адыгеим, Тэхъутэмыкьео рай-оным зарафыжъыгъэхэр илъэс 69-рэ зэ-рэхъугъэм ихэгъэунэфыкIын. Ащ фэд советскэ цыфхэм Хэгъэгу зэошхом теклоныгъэр къызщыдахыгъэр илъэс 67-рэ зэрэхъугъэм ихэгъэунэфыкIын. Теклоныгъэм игъэмэфэкIын ветеранхэм зерифэшъуашэу зыфагъэхьазырыгъ ыкIи чанэу ащ хэлэжъагъэх.

Районым псэупIэ 28-рэ ит, ахэм са-угъэтхэр адэтхы. Автопробегу зэхэ-щэгъагъэм зэкIэ ахэр къыкIухьагъэх, къэгъагъэхэр аklarальхьагъэх. Автопро-бегым хэлэжъагъэх Хэгъэгу зэошхом иветеранхэр, «заом исабийхэр», район

администрацием иIофшIэнхэм ащыц-хэр, кIэлэгъаджэхэр, еджакIохэр, ахэм анэмыкIхэри. Саугъэтхэм апашъхъэ къыщыгушIагъэх заом иветеранхэр. Районым шъхьафит ашIыжы зэхъум заохэу, хьугъэ-шIагъэхэу псэупIэхэм ыкIи нэмыкI чIыпIэхэм ащыкIуагъэхэр, тизэолIхэм лыхъужъныгъэу зэрахьа-гъэр къаIотагъ.

Районым иветеранхэм я Совет зэхэ-сыгъоу илагъэм 2013-рэ илъэсым Иоф-тхьабзэу ыгъэцэкIэштхэр зэкIэлъыкIо-хэу щаштагъэх. Ащ лыпыгъэу ИофшIэн-хэри ригъэжъагъэх. Апэрэ Иофтхьабзэр

Пшызэ шъолгыр, Адыгеир, Тэхъутэмы-кьео районым шъхьафит ашIыжыгъэ-хэр илъэс 70-рэ зэрэхъухэрэм фэгъэ-хыгъ. Щынджые, Инэм, Козэт адэт еджапIэхэм яеджакIохэмрэ заом иве-теранхэмрэ зэIукIэгъухэр ялагъэх. Ахэм ахэлэжъагъэх кIэлэгъаджэхэр, на-хьыжъхэр, заом хэкIодэгъэ зэолIхэм яшъхьэгъусэхэр, район кIоцIым заор зэрэщыкIуагъэр зинэрылгъэгъугъэхэр. Къоджэдэхэм аIукIагъэх зэошхом хэ-лэжъагъэхэу Шъэо Рэшыдэ, Алексей Черник, администрацием ыкIи дзэ ком-миссариатом яIыкIохэр. ЕджапIэхэм лыхъужъныгъэм идесэхэр ащэкIох. ГъэшIэгъонхэу, гум кынэжъыхэу ахэр Псэитыку гурыт еджапIэм щыкIуагъэх. Классхэм япашэхэу Уджыхъу Мус-лымэт, Ацумыжъ Сулыет, Нэгъуцу Ма-рыет, Хьушт Сарэ, ДзэлI Муслымэт урокхэр зэхашагъэх.

«Моу зэ, кIалэхэр!» зыфиIорэ зэнэ-къокъур, автопробегыр, зэIукIэхэр, спортымкIэ зэнэкъокъухэр, ветеран орэ-дыIо купхэм якъэлъэгъонхэр, еджакIо-хэм ясочинениехэм язэнэкъокъухэр ыкIи нэмыкI Иофтхьабзэхэр зэхашэх.

Сурэтхэм арытхэр: **заом ыкIи Иоф-шIэным яветеранхэу «заом иса-бийхэм» аIукIагъэхэр; еджэкIо цыкIухэм язэIукIэгъоу поселкэу Инэм культурэм иунэу дэгтым щы-Iагъэм хэлэжъагъэхэр.**

ТышIум къошIу фэхъу

Псэитыку гурыт еджапIэм спортымкIэ залэу иIэм бэмшIэу зэнэкъокъу игъэ-кIотыгъэ щыIагъ. Ар зыфэгъэхьыгъагъэр мы еджапIэм илъэс пчъагъэрэ трудымкIэ кIэлэгъаджэу щылэжъагъэу игъонэмы-сэу зищыIэныгъэ зыухыгъэ ХыдзэлI Хьазрэт Якъубэ ыкьор ары. Хьазрэт ищыIэныгъи, иунагъуи щысэтэхыпIэх. Унэгъо Iужьу къызэрыхъухьагъэр, кыныбэ пэкIэкIыгъ.

ИцыкIугъом къыщегъэжъагъэу ыльэ-гъурэ пстэумэ ыналэ атыридзэу, ахэр зэ-гъэшIэгъэнхэм пылбыхъ.

Ятэ пхъэшIэ Iэзагъ, бэмэ ылэхэр якIу-щтыгъэх. Иунаеу пхъэшIэ мастерской цыкIу илагъ, къоджэдэхэм ыкIи нэмыкI чIыпIэ къыкIэу къыфакIорэмэ афэпхьа-шIэщтыгъэ. Осэ гъэнэфагъэ ымыгъэуцоу фагъэшъуашэрэм езгъыштыгъ. Колхо-зым щылажъэзэ, пхъэшIэн Иофхэр ыгъэ-цакIэщтыгъэх. ШIушIэгъабэ Якъубэ илагъ. Хэгъэгу зэошхом зилI хэкIодагъэ-хэу е зилI лагъэхэу бэ къуаджэм дэсы-гъэхэр, ахэм Якъубэ адэлэпыIэщтыгъ.

Хьазрэт лъэшэу тым пыщэгъагъ. Афы-псыпэ гурыт еджапIэр къызеуухым, пындж-лэжъ совхозэу Хьахъуратэм ыцIэ зыхьы-рэм иящэцнэ отделение щылэжъагъ. КIэлэ чанэу, ятэ фэдэу ышIэрэм ухэIыза-хьыжыныу цымыгъэу ышIыштыгъ. Джащ тетэу илъэс зауэрэ зыхэт ИофшIаIохэм агурылоу кIалэр лэжъагъэ.

Ежъ фэдэ кIэлэгъаджэхэу ИофшIэ-ным сэнаушыгъэ физыIэхэм заIуегъакIэ, иурокхэм къарегъэблагъэх, ымышIэрэмэ акIэупчIэ. А зэпстэумэ адакIоу трудымкIэ егъэджен сыхьатхэр зыщызэхэхэщэгъэщтхэ кабинетыр зерифэшъуашэу зэрегъафэ.

Общественнэ ИофшIэнхэм чанэу ахэла-жъэ, еджапIэм щызэхэхэщэгъэ профсою-зым икомитет итхьаматэу хадзы. Иоф кы-дэзышIэхэрэр ыгъэразэхэу псэуштыгъ.

ЩыIэныгъэр дэгъоу лыкIуатэзэ, Хьаз-рэт уз Iае къыфыкIокIы, ащ Iэзэгъу врач-хэм фагъотырэн, кIэлэ шIагъом идунай ехъо-жы. А хьугъэ-шIэгъэ гомыIур гухэкI ащы-хьугъ иныбджэгъухэм, иIахьылхэм, иIоф-шIэгъухэм. Ашыгъупшэрэп, шIукIэ, дахэкIэ агу къэкIыжы, гушыIэ фабэхэр фалох.

БэмшIэу волейболымкIэ шIэжэ зэнэ-къокъу Псэитыку гурыт еджапIэм Хьаз-рэт ыцIэкIэ щыкIуагъ. Ащ фэдэ Иофтхьа-бзэ илъэситф хьугъэ зэкIэлъыкIоу зызэхэ-щэрэр. Ныбджэгъоу илагъэхэм, Иоф дэзы-шIагъэхэм, ригъэджагъэхэм гушыIэ дэха-бэ Хьазрэт фалуагъ. ВолейболымкIэ коман-дипIэ зэнэкъокъугъ. Ахэр лэжъо коман-дагъэх. Ахэджагомэ апэрэ, ДзэлIхэм яIо-нэрэ, ХыдзэлIхэм яцэнэрэ чIыпIэхэр кы-дахыгъэх.

ХЪУШТ Щэбан.

Пачыхьэ тахьтэ ышлыгъ

Зэлашлэрэ народнэ художник-ювелирэу Еутых Асе дунаим имузей анахь дэгъухэм илэшлагъэхэр къащигъэлыгъонэу зегъэхьазыры. Иофшлэгъишхэ пчъагъэм япчэгъу итышт аужырэу ышлыгъэу скиф пачыхьэхэм язекло тахьтэ.

Ижбыклэ шылэгъэ пачыхьэ тахьтэхэр зэрэщытыгъэхэм фэдэу ар шлыгъэ. Ышхьагъ дэдэ джэрз бзыу цыкълухэм одыджынхэр апылхэу тесых. Псэушхэ 12 фэдиз ащ хэшыхьагъ, хьашыумышхэр, бзыухэр, блэхэр, аслъанхэр... Лагъэхэм апсэ мы псэушхьэхэм къахъхьажэу пэсэрэ скифхэм алыгътхьыгъэ ыкли Юшхьэте-тыныгъэм инэшанэу къашло-шыштыгъэ. Гузэгум акинак чатэ хэшыхьагъ. Энтэгъу тельхьаплэм пачыхьэхэм афэдэу, загъинэу хьашыумышхэр тесых. Пачыхьэ тахьтэр къэгъэдахьэхэрэм ащыщ хьашыумышхэм ашхьэхэу шьо кlapсэм пышлагъэхэр. Ахэм япчъагъэ 300-м нэсы.

Пкъыгъоу ышлырэм пэпчъ

Еутых Асе ыпсэ зэрэхиль-хьагъэр къыхъщы. Пачыхьэ тахьтэм джэрз килограмм 50 фэдиз хъхьагъ, ащ нэмыклэу дышъэпсым хэгъоэгъэ пкъыгъохэр ыкли мыжъо лъэплэ лъэпкъхэр ыгъэфедатгъэх.

Еутых Асе ыгуклэ тарихьым фэшагъ. Ижбыклэ шылэгъэ пкъыгъохэр ышлыхэ зыхьуклэ гуахьо хегъуатгъ. Ахэм язэгъэ-шлэн ишпыпкъэу ыуж ит.

Ижбыклэ пачыхьэ тахьтэр мыщ фэдагъ, — ело Асе. — Илэгагъэ метри 2-рэ сантиметрэ 24-рэ мэхъу. Пкъыгъо 12-клэ зэпкъырохышху. Ижбыклэ пачыхьэхэр зекло зежъэхклэ шьо лалъмэкъым илэу шым гуапхэтгъ, зыдаштэштгъэ. Сиофшлагъэхэм ащыщэу мыр зэклэми анахь инэу сэлъы-

тэ. Илэсклэ узэклэбэжъымэ ишлын сыфежъэгъагъ. Пкъыгъоу хъхьащхэр зырызэу шлыхэу сыублэгъагъ. Игъэклотыгъэу Иофшлэным ыуж сызыхьагъэр бэшлагъэп. Мыщ сыкышчыуцштгъэп. Ыпэкли пачыхьэ тахьтэхэр сшынэу симурад.

Еутых Асе Иофшлагъэхэр дунэе къэгъэлыгъонхэм ахэлэ-жъэштых. Мэлылфэгъум и 20-м Ростов-на-Дону Пушкиным ыцлэ зыхьырэ музеем апэрэу пачыхьэ тахьтэр къы-щагъэлыгъошт. Нэмыкл пкъыгъоу ышлыгъэхэр игъусэштых. Нэужым бзылфыгъэ Іэпэ-ласэм Иофшлагъэхэр Сингапур, Тайвань, Францием къаща-гъэлыгъоштых.

ПАТЫКЪО Анет.

• Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр • Къэбарыклэхэр •

ТЕКІОНЫГЪЭМ ИЯ 68-рэ ИЛЪЭС ИПЭГЪОКИ

Украинэм къыкыгъэ хьа-клэхэр зыхэлэжъэрэ автопробе-гыр къызэрысырэр республи-кэм иветеранхэм я Совет хэт-хэм ашлэти, ащ заом ивете-ранхэри хэлэжъэнхэ фаехэу игъоу алъэгъугъ. Фронтовик нэбгырэ заулэ тигъусэу саугъэт шхьалэм тыкъэсыгъ. Мыщ къэклолагъэх Мыекъопэ къэ-ралыгъо технологическэ уни-верситетым студент купыш-хоу профессорэу Азэщык Ген-надий зипащэр, гурыт еджа-плэхэм яеджаклохэр, яклэлэ-егъаджэхэр, дзэм ыкли Иофш-ным яветеранхэр, Иофшлэпэ зэ-фэшхьафхэм къарыкыгъэхэр, нэмыклхэри.

Къэсыгъэх ябыракъхэр бы-батгъэу, дахэу гъэклэрэклагъэхэу

Зэо гъогухэм атетэу къэзы-клухьэрэ автопробегыр Мые-къуапэ къызэрысыгъэм фэ-гъэхьыгъэ зэхэхэр саугъэт шхьалэу егъэшлэрэ машло зышчыблэрэм къышчызэлуиыгъ Адыгэ Республикэм лъэпкъ Иофхэмклэ, Іэкыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли къэбар жъугъэм иамалхэмклэ и Комитет итхьаматэ игуадзэу Александр Лузиным. Ар Ады-геим икълэ шхьалэ къыдэ-хьэгъэ хьаклэхэм афэгъушъагъ ыкли ягъухэлхэр къадэхъунэу афэлъэуагъ, Мыекъуапэ къы-зэрэдэхьагъэхэр гопэшхо зэра-щыхьурэм къыкыгъэтхьыгъ. Ащ ыуж гушылэр фигъэшъо-шагъ зэо гъогухэм атетэу хэ-

Зэо гъогухэм атетых

автомобиль псынклэхэр. Ахэр япчъагъэклэ пшы мэхъух, Ук-раинэм, Беларусым, Урысыем ащыщ клэлаклэхэу зэо гъогухэм атет автопробегым хэлэжъэхэ-рэр арых. Апэ ар къызщыра-гъэжъагъэр Кырым ит къэлэ-лхыжъэу Севастополь. Ащ ыуж Беларусым, етланэ Уры-сыем якъалэхэу анахь зэошхо-хэр зышыкълуагъэхэр къаклу-хьагъэх. «Дзэ шытхъум икъл» зыфаусыгъэхэми адэхьагъэх. Къэлэ-лхыжъэу Цэмэз, етланэ Краснодар ащылагъэх. Джы Мыекъуапэ икълнхэшъ, Ставрополь клоштых, Налшык, Владикавказ анэсыштых. Къэ-лэ-лхыжъэу Волгоград дэ-хьанхэшъ, ащ дэт саугъэт гъэшлэгъонхэм къэгъагъэхэр аклэралхьащт. Теклоныгъэм и Мафэ — жьоныгъуаклэм и 9-м тефэу Москва нэсынхэшъ, а къалэм гушлогъо уахьтэр шагъэмэфклынэу япрограммэ къыхеубытэ. Пстэумкли къэлэ 95-мэ анэсынхэ ягъухэлъ.

гъэгур къэзыклухьэрэ автопро-бегэу машини 10 хурэ купыш-хом ипащэу Олег Слюсарен-кэм.

— Ныбджэгъу лъаплэхэр! Тиколлектив гъогуонэшхо къы-клугъ, тапэ илыри бэ, — ыуагъ ащ. — Непэ тыкыздэ-хьэгъэ къалэр «Къэлэ-лхыжъ-

жэп», «Дзэ шытхъум икъл» зыфилорэ цлэри ащ ыхьырэп. Ау тащыгъуаз зэошхом илэхьан Мыекъуапэ игъунэгъоу парти-зан купэу «Народные мстители» зыцлэу шызэуагъэм игъэ-хьагъэхэм, 1942-рэ илэсым ибжыхьэ Мыекъуапэ иаэродро-мэу пый къухъэбыбхэр зыте-

сыгъэм советскэ десантник нэбгырэ 48-рэ къытебыби, нэ-мыщ самолет 23-рэ зэрагъэс-тыгъэм. Ащ нэмыкл шысэхэри къэпхьынхэ плъэкышт. Ащ даклоу къэлогъэн фаер гуфэбэ-ныгъэ ин хэлъэу шьуйкълэдэс-хэр къызэрэтпэгъоклыхэрэр ары. Гъэрэкло тыкызэкломи джаш фэдагъ.

Зэхэхэм къышыгушылагъ ыкли автопробегым хэтхэм ве-теранхэм ацлэклэ афэгъушъагъ Адыгеим иветеранхэм яреспубли-кэ Совет итхьаматэ игуадзэу Леонид Рудяк.

Къэклолагъэхэм къэгъагъэ-хэр саугъэтхэм аклэралхьэхэ зэхъум, заомрэ Иофшлэнымрэ яветеранхэр апэрэ сатырэхэм ахэтгъэх. Ахэм ауж итхэу, чэ-зыушхо къызэлъиубытэу, къэ-гъагъэхэр цыфэу къызэрэ-угъонгъэхэм газ машлор зыщы-стырэ чыплэм дэжъ агъэтлы-лыгъэх.

Къэклогъэ хьаклэхэр зыдэхъэ-хэрэ къалэ пэпчъ ежъхэм къыз-

дыращэкырэ шэклэ плыжъэу квадратнэ метрэ 200-м ехъурэр къызэклоцлахышъ аубгъу, къе-клолэгъэ цыфхэм арагъэлъэгъу. Теклоныгъэм и Быракъэу Берлин тидзэхэм рейхстагым ышхьагъ 1945-рэ илэсым жьоныгъуаклэм и 8-м шагъэ-быбэтагъэм ар техыгъ. Ар нэбгырэ зытлущклэ къызэкло-цлахынэу шытгъэп. Ар къы-далыты, зэхэхэм къэклогъэ нэбгырэ пчъагъэмэ къызэкло-цлахи, аубгъуи акъудынгъ. Джарэуцтгъу Теклоныгъэм и Быракъ арагъэлъэгъугъ къе-клолагъэхэм.

Зэхэхэм ныбжыкълэу къе-клолагъэхэр ащ куоу ригъэгуп-шысагъэх. Автопробегыр агу лъэшэу рыхьыгъ.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат. Адыгэ Республикэм иве-теранхэм я Совет ипресс-кьулыкъу ипащ. Сурэтхэм арытхэр: егъэ-шлэрэ машлом дэжъ; хьаклэ-хэм яавтомашинэхэр.

Псауныгъэм игъэпытэн дэлажъэх

Федеральнэ ныбжьыкIэ проектэу «Беги за мной» зыфиIорэм кыдыхэлъытагъэу республикэм икIалэхэм ыкIи ирайонхэм Иофтхъабзэхэр ащэкIох. АР-м ныбжьыкIэ ИофтхэмкIэ и Комитет ащ икIэщакIу. Япсауныгъэ агъэпытэным, ащ фэсакъынхэм пстэури кыфэшэгъэнхэр гушшысэ шъхьал.

Джащ фэдэу мы мафэхэм ТэхутэмыкIое районым ит псэупIэу Инэм Иофтхъабзэ шызэхашагъ. Ащ районым иныбжьыкIэхэр хэлэжъагъэх. Проектым пшъэрыл шъхьалэу иIэр кызырэгъуонгъэхэм къафалотагъ. Нэужым псауныгъэр зыщансыхъэр рэ клубхэм ащыц ИофышIэ мастер-класс зэхышагъ, фитнес-

зарядкэ аригъэшIыгъ. Кызырэгъуонгъэхэр зэхэтхэу кызыдэчъагъэх.

Пэшорыгъэш медицинэ ИофшIэнымкIэ АР-м и Гупчэ ИофышIэхэри Иофтхъабзэм хэлэжъагъэх, псауныгъэм изытет узэрэлъыплъэщтым ныбжьыкIэхэр шагъэгъозагъэх. Шоигъоныгъэ зиIэхэм лъэныкIо пстэумкIи япсауныгъэ изытет зэрагъэшIэн амал ялагъ. Спорт лъэныкIоу паркурим пыл ныбжьыкIэ купэу «Wave» зыфиIорэм кыгъэлъэгъонхэр кышIыгъэх.

НыбжьыкIэхэм зэкIэ ашIогъэшIэгъоныгъ, чэфэу уахътэр агъэкуагъ. Районым иныбжьыкIэхэр зыхэлэжъэгъэ концерт цыкIукIэ Иофтхъабзэр зэфашIыжыгъ.

ШХОНЧЫБЭШIЭ Рузан.

Адыгэ быракъыр Антарктидэм шыбыбэтэшт

Академикэу Вернадскэр кызыхъугъэр илгъэси 150-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхъыгъэ дунэ экспедицием зэлашIэрэ кышхъэдэ-кIуаеу Максим Богатыревыр хэлажъэ. Мы мазэм и 29-м аухышт экспедицием кыдыхэлъытагъ Антарктидэмрэ Арктикэмрэ ащыIэнхэр. Хабзэ зэрэхъугъэу, Богатыревым Адыгеимрэ ТекIоныгъэмрэ ябыракъхэр полносхэмрэ полярнэ станицехэмрэ ащигъэлэщтых.

Джырэ уахътэм Антарктидэм макIох, ащ иполярнэ станицехэм полярникхэмрэ кIымафэр шырахиным пае ящыкIэгъэщтыхэмрэ джащ фэдэу къарашалIэх.

— Темыр полюсом Хэгъэгу зоошхом иветерани, ветеран-полярникхэу гъогогъу 20 — 25-рэ Арктикэм кIымафэр щызыхъыгъэхэри быбыщтых, — кыIотагъ Максим Богатыревым.

Мы проектэу ТекIоныгъэм и Мафэ ипэгъокIэу зэрэзэхашэрэм пае ащ фагъэхъышт.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

кыгъэлъэгъон

ИпэIасэхэм яжъыкIащ

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ илгъэпкI Гупчэ декоративнэ-прикладной искусствэмкIэ иотдел ипащэу Сетэ Сафьет зэрилгъытэрэмкIэ, мы аужырэ уахътэм ежъ ишIоигъоныгъэкIэ Ипэщысэхэр зышIыхэрэм япчъагъэ хэхъо. Анахъэу зыкъэзгъэнафэхэрэр сурэтшыныр зикIасэхэр ары. Ахэм сыдигъуи Гупчэм ИофышIэхэм анаIэ атырагъэты, яIэшагъэ цыфхэм арагъашIэ.

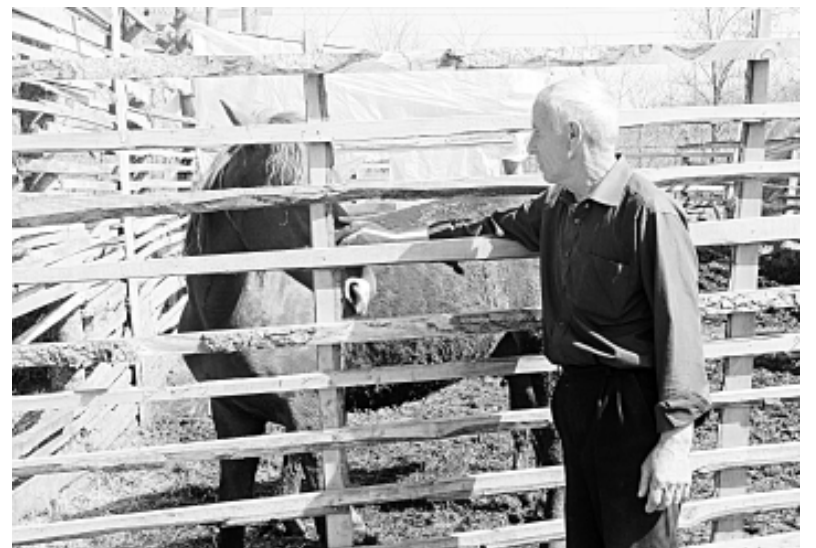
Гъэтхэпэм и 22-м Адыгеим сурэтшыныр зикIасэу исхэм ятворчествэкIэ «Илгъэсым иуахътэхэр» зышIэ кыгъэлъэгъонэу афызэхашагъэр АдыгэкIалэ кышчысэуахыгъ. Ар къэлэ гупчэм лгъэпкI культурэм и Унэу итым кышчагъэлъагъо, ашIогъэшIэгъонэу цыфыбэ еп-

гырэ 15 фэдиз хэлажъэ, ИофшIэгъи 100 Ипэ-цыпэр пейзаж, портрет ыкIи натюрморт шыкIэм арылгъэу шыгъэх. Мыхэр зыхэр ренэу шгъолгыр кыгъэлъэгъонхэм ыкIи мэфэкI ин зэфэшхъафхэм ахэлэжъэрэ зыкIэх. 2012-рэ илгъэсым сурэтшыныр зикIасэхэу, ащ гуахъо

хагъуатэу ежъ-ежъырэу зыфэ-зыгъасэхэрэм республикэ кыгъэлъэгъон ин «Гъэмафэм ижыкIащ» ылоу афызэхашагъагъ. Джы мары АдыгэкIалэ кыгъэлъэгъонхэр щэкIо. Искусствэр зикIэсэ цыфхэу ныбжь зэфэшхъафхэм арытхэр зы гухэлъ иным зэфышагъэх. «Илгъэсым иуахътэхэм» сэнхъат зэфэшхъафхэр зилэ цыфыбэмэ яИофшIагъэхэр ащызэIукагъ. ИпэIасэгъэр сурэт пэпчэ кышхъы, авторхэм шIэныгъэ-гъэсэныгъэ мы лъэныкIомкIэ яIэу шымытми, ягулгытэ-гурышэкIэ, хэти ежъ игукIоцI дунай кыпкырыкIысэ сурэт ешIы. Джары мы IэшIагъэхэр хъарамыгъэнчъэ зышIыхэрэр — хэти ыгу кыриIорэр, нитIум альгъурэр, зэрэфэамалэу егъэунэфы.

ЗиИофшIагъэхэр кыгъэлъэгъонным хэлажъэхэрэм ащыщых Александр Волковыр, МэрэтыкIо Евгений, Ирина Погодинар, нэмыкIэхэри. Сетэ Сафьет игуапэу хегъэунэфыкIы сурэтшыныр зикIасэхэм япчъагъэ нахъ зэрэхашорэр, ахэм адыгэ бзылфыгъэхэр, пшгъэшъэ ныбжьыкIэхэр зэрахэтхэр. ШгъоцIыкIухэу Хылимэт ыкIи Зарэ, Хъот Светэ, КIубэ Рузанэ, Исаева Анжелэ сурэтэу ашIыхэрэмкIэ кыбдэгъушыIэх, ядунэе-еплъыкIэ зэхыуагъашIэу уанэу кыеуцох. СурэтшыI ИпэIасэхэм яжъыкIащ кыгъэлъэгъонным цызэхэошIэ, ахэм яавторхэр нахъ кыппэблагъэ мэхъух.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет. Сурэтхэр мэфэкIым кышчытырахыгъэх.

Унэгъо ферм

БэщыкIо Рэщыдэ ифермер хызмэтшIаплэ бэмышIэу тышIагъ. Унагъом исхэм зэрэрахъухъагъэм тетэу ащ япхъорлъф цыкIоу Айтэч ыцIэ фаусыгъ.

— Фермер хызмэтшIаплэм изэхэщэн охътабэрэ сыфэ-кIуагъ, — еIо Рэщыдэ. — Сыдми амалэу силэ пстэури зэгъэулуи, унэгъо фермэ зэхэшагъ.

Рэщыдэ къуаджэу КъунчыкIохъаблэ кышчыхъугъ, ащ гурыт еджапIэр кышчынуху дзэм кыулыкIу шыхыгъ. Кызегъэгъэжым къуаджэу ПэнэжыкIуае механизаторхэр ыкIи шоферхэр зышагъэхъаырхэрэ курсэу дэтыгъэр кыуухыгъ. Иколхоз гупсэ илгъэсыбэрэ щылэжъагъ, чыгур ыжъуагъ, чылапхэр ащ щипхыгъ ыкIи лэжыгъэр Iуныжыгъ.

Шхъэгъусэу Рэщыдэ иIэр ягъунэгъу къуаджэу Гъобэ-кIуае кыришчыгъ. ЗэшхъэгъуситIум здырагъашти, МыекIопэ районым ит поселкэу Родниковскэм къэкIожыгъэх. Ащ унэ кышчащэфи, чэтэхъо фермэу яIэм нэгъыритIуми ИофшIагъэр рагъэжъагъ. Рэщыдэ шоферэу машинэм исыгъ, ишхъэгъусэ чэтхъуным фэгъэгъагъ. НэгъыритIуми пенсием окIофэхэ ащ ИофшIагъ. Къафэхъугъ ахэм япшъахъэу Марыетрэ якIэлэ нахъыкIэу АбрекIрэ. Ахэм сабыихэр къа-

пыхъуагъ. Япшгъэшъэ Марыет пшгъэшъэжыитIу иI, якIэлэ Абрек кыфэхъугъэм Айтэч фаусыгъ.

— Къуаджэм тыдэсызэ ИофшIэным лгъэшэу пышагъэ тыхъугъэти, зи тымышIэу унэм тисыныр нэгъыритIуми къедгъэкIугъэп, — еIо Рэщыдэ. — Зэритхъухъагъэм тетэу фермер хызмэтшIаплэр зэхэтшагъ. Поселкэу тызщыпсэурэм пэмычыжъэу чIыгу гектар 12 къаытхыгъ. Ащ унэ цыкIу тетшIыхъагъ, псыр чIыгум кырычIэтщынэу насоси тедгъэуцуагъ. Электричествэ а чIыпIэм къекIуалIэщтыгъэпти, Японием кышчащыгъэ генератор кэттщэфыгъ.

Джарэуштэу хызмэтшIаплэм изэхэщэн рагъажыи, мэлхэр къащэфыгъэх, ахэр зышчаIыгъышт псэуалгъэри агъэпсыгъ. Тызыхэт лгъэхъаным ахэм мэли 100-м ехъу ахъу, къазхэр, псычэтхэр ыкIи ши 3 яI. Илгъэсым кыкIоцI ямэлхэм шыныни 100 фэдиз хъазыр къагIэхъуагъ. Фермэм зэрэунагъоу щэлажъэ. МэкIоу ящыкIагъэр ежъхэм аупкIэ, Iус зэфэшхъафхэр къащэфых. Къаыжъ щыIэмэ зищыкIагъэхэм аращэ. Джарэуштэу мэлсэх ыкIи мэлэжъэх БэщыкIо Рэщыдэ иунагъо исхэр.

Леонид МЕРТИ. Сурэтым итыр: фермерэу БэщыкIо Рэщыдэ.

лгъыгъ ыкIи еплгъы, ягуапэу мэфэкIым хэлэжъагъэх. Мыщ фэдэ Иофтхъабзэхэр бэшIагъэу зэхашэх АР-м культурэмкIэ илгъэпкI Гупчэ ИофышIэхэм. Ежъ ашIоигъоу, агукIэ гушIуагъо хагъуатэу сурэт зышIыхэрэр къалэу МыекIуапэ шызэхашэрэ мэфэкIхэм чанэу ахэлэжъэх. Ясэнахъатэу шымытми, сурэтшыныр зикIасэхэм къадэхъурэр, ахэр цыкIу-цыкIоу амалэу алэкIэлъым елгытыгъэу зэрэлгъыкIуатэхэрэм ищысэх мыщ фэдэ кыгъэлъэгъон инхэр.

«Илгъэсым иуахътэхэр» зыфиIорэ кыгъэлъэгъонным нэгъ-

Уемыгупшысэу угущыIэныри темыгъэпсыхъэу уоныри зэфэдэ

Тхыгъэжъхэм адыгэхэр кыызэрахафэрэр

1555-рэ илээс, шышъхьэлү маз. Адыгэхэр Урысыем зэтхьарылогъуклэ гохъэх, пачыхъэм иадминистрация зыщыпсэхэрэ чыпхэм ащимыгъууцунэу зээгъых.

Кабардино-русские отношения в XVI-XVIII вв.

1556-рэ илээс, мэкьюгүм и 22-рэ. Кырым ханым идзэхэр игъусэхэу адыгэхэм кьатэбэнэнхэу кьежъэх, ау урысхэр Кырым ыльэныкыклэ зэрэжъагъэхэр зызэхыхыклэ, клэгъожышъ, егъээзжы.

Милуков П.Н. Древнейшая разрядная книга официальной редакции.

1556-рэ илээс, чъэпыогү маз. Кырым ханым Темыр Кавказым щыпсэхэрэм ябэнынымклэ ыкли агъуцужынымклэ пытаплэу илэгъэ кьалэхэу Темрюкрэ Таманьрэ адыгэ дружинэхэм шъхьафит ашыжыгъ.

Кабардино-русские отношения.

1558-рэ илээс, щылэ маз — бэдзэогү. Блэгъэ зэфыштыклэхэр ыльапсэу Къэбэртэе тйаклэр, ежъ фаеу, Урысыем гохъэ. Къэбэртаехэр ашклэ зэрэрэзагъэхэр кьегъэлыагъо пачыхъэу я IV-рэ Иуан ыцлэ зызэхыхыклэ Тхьэм зэрэфелэлэуштыгъэхэм (Ш. Ногмов).

«Московская летопись. Чтения в императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете».

1559 — 1560-рэ илээсхэр. Адыгэ дружинэхэр урысыдзэхэм ягъусэхэу ливонскэ зэуаклохэм кьэлэ 11 кьатыражыжы.

ШАПСЫГЪЭМ

Къуаджэу Агуй-Шапсыгъэ щыпсэурэ Алэлэ Дамир адыгэхэм шыхэр зэряклэсагъэхэр, ахэм шы лъэпкэ дэгъухэр зэрагъэхуштыгъэхэр ыгу лэшлэу телъэу ыкли ежымы лъэпкыым ишыхъун амалхэр кызлэкыгъэхъажыхэ шлоигъоу илээсыбэ кыхыжыгъ. Къыдэхъугъ игухэлъ, илээсишл хъугъэу

Шыхуным кьегъээзжы

зэригъэулугъэ лэхъогүм къэбэртэе шы лъэпкыых хэтхэр, шылэхъогүр хы Шыуцлэ Лушъом шафыгъ пстэхэм анахъ ин.

Чыгъхатэм шыхурэ шы купыр Дамир зэряшъуеу къээрэгъуох, кылоп-лыыхъэх, ариорэр агъэцкыным фэхъазырхэу кьежъэх. Зэгурэлэх. Джьыри зэ Дамир кьэшъуимэ, кызэрэкларыхъагъэхэм фэдэу, псынклэу зэбгырыкыжынынхъш, чыгъхатэм хъхъажыштых.

— Шыхэр кызлэкызгъэхъанхэм бэрэ сыпылгыгъ ыкли сежагъ, — кьелуатэ Дамир — Сятэжъэу Алэлэ Мосэ

Ливонскэ заом кыхыжыжыыхи кьэ-кложыхэ зэхъум ахэм я IV Иуан кьа-фигъэпыгъэгъагъ «кырым хъаным ренэу ешэклонхэу».

Московская летопись. Кабардино-русские отношения.

1572-рэ илээс, бэдзэогү мазэм и 25-рэ. Венецием иллыклоу Персием щылэ Винченцо ди Александро кызэр-иложыгъэмклэ, кьошъо 24-мэ арысхэу кьэклогъэ черкесхэр Тыркуемклэ гъээзгъэ хы Шыуцлэ Лушъом тебэнэгъагъэх. Ятло-нэрэ илыгъом зи кьадэхъугъагъэл.

«Вопросы истории» Е. Зевакин, Н. Пенченко.

1613-рэ илээс, мэзаем и 21-рэ. Романов Михаил Федор ыкьор Урысыем ипачыхъэу тырагъахъэ. Земствэм (чы-плэ зыгъэлорышлэжыплэхэу хэдзын лофхэр зезыгъаглоштыгъэхэр) пщыплэм тырагъэхъанэу кыгъэлэгъогъэ кан-дидатхэм ахэтыгъ урысхэм яфэм-мэ-бжыымэхэр кызтехъэгъэ кьэбэртэлэу Дмитрий (Къаншъау ыцлагъэр) Мамсыр ыкьо.

История народов СК с древнейших времен...

КЪЭБЭРТЭЕ-БЭЛЪКЪАР РЕСПУБЛИКЭМ

«Къэбэртэе шхынхэр»

«Къэбэртэе-Бэлякъар Республикэм щыпсэурэ цыфхэм яшхынхэр» зы-филогэ тхылъ-альбом клэраклэ 2011-рэ

илээсым кьыдэкыгъагъ. Ащ ыуж Къэрдэнэ Фатимэт джыри зы тхылъ «Къэбэртэе шхынхэр» ылоу кьыди-гъыкыгъ.

Пэублэ гушылэу ащ фи-шыгъэм кьышъелуатэ адыгэ-хэм шхыным мэхъанэу раты-рэр, ар зэрагъэлыаплэрэр ыкли зэрэфэсакыхэрэр. Етланэ кьэбэртаехэм ашырэ лъэпкэ шхынхэм ягугъу кьешлы, зэрэуупщэрыхыштыхэр кьелуатэ. Ахэм ащышых мэлыл-гъэжъагъэр, лышлыкы лыб-жъэр, тхъачэтщыпсыр, чэт-лыбжъэр, хьалыур, нэмыкл-хэри.

Альбомыр клэракл, итхъа-пэхэр тхылъыплэ фыжэ лужъум хэшлыкыгъэх, шхы-ныгъо зэфэшъхъафхэм ате-хыгъэ сурэтхэр итых, ахэм афэгъэхыгъэ кьэбархэр бзиштыкэ (къэ-бэртэябзэр, урысыбзэр, инджылызыб-зэр) шыхэутыгъэх. Тхылъыр хэт епты-щтыми, шлухъафтын хьарзынэ хъушт. Нэмыкл лъэпкэхэм кьахэкыгъэ цыф-хэми тхылъым кьыдэхъэгъэ шхынхэр зыфэдэхэр зэралэгъухэрэм нэмыклэу, ежъхэми аупщэрыхынкэ альэкышты.

КЪЭРЭЩЭ-ЩЭРДЖЭС РЕСПУБЛИКЭМ

Зисабыйхэр зыщыгъуп- шагъэхэр

Унагъо зышлэнэу езыгъэжъэгъэ ныбжыкылэхэм ащышэу бэ зэхэкы-жырэр. Сабый цыкы кьафэхъугъэмэ, нахыбэмклэ ар зыплурэр ныр ары. Бзылфыгъэ ныбжыкылэм илэжъап-клэ исабыйи, ежъ ышъхы ылыгы-жынкэ ыльэкырэп. Сабыим ятэ лэпылэгъу кьафэмыхъу зыхыкы, хаб-зэм ащ унашъо фишылэнэу мэхъу, иса-бий мазэ кьэс фигъэклошт ахыцэм ип-чъагы кьегъэнафэ.

Гукъаоми, лэжъэпклэ дэгъу кызэр-а-тыхэрэми, ежъ иунаеу лофшланлэхэр зилэхэми сабыим ищылэклэ-псэуклэ зыфэдэм ымыгъэгумэклэрэ ыкли мэхъанэ езымытырэ тыхэр кьахэкых.

Хыкум приставхэм якулыкыу и Гъэлорышланлэу Къэрэщэ-Щэрджэс Республикэм щылажъэрэм ипресс-кы-лыкыу макъэ кызэригъэлугъэмклэ, джащ фэдэ тыхэу зисабый ахыцэ лэпы-лэгъу фязымыгъэхыхэрэм е зызгъэ-былтыхэрэм ясурэтхэр гъэзет зэфэшъ-хъафхэм, Интернетым кьарагъахъэхэзэ ыкли гьогухэм атет мэкъэгъэлү пхъэм-бгъухэм кьатырагъадзэхэзэ ашышты.

Апэ рапшлэу сурэтхэр ежъхэм яин-тернет-сайт кьырагъэхъаштых. Джь-рэ уахътэм кьалэу Черкесск игъогу-хэм кьатырагъэуцощт пхъэмбгъухэу «Мыхэм хыкум приставхэм яку-лыкыу альэхъу» ылоу зытетхэгъэштхэм ягъэуцун пылтых. Зисабыйхэм ахыцэ лэпылэгъу язытынэу фэмыехэм ясурэт-хэр хыкум приставхэм зэрагъэгъотых.

Хыкум приставхэм джащ фэдэ шыкылэхэр Урысыем ичылплэ зэфэшъ-хъафхэм шагъэфэдэ ыкли ахэм яшлуагъэ кьэкло.

**Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр
ШЪАУКЪО Аслъангуаш.**

плэгъоу узыпылэ Иофым орыклэ мэхъанэ ил, хъаулые хъурэп. Зыгъэпсэфакло хылушъом кьэклорэ цыфхэм шыхэр ашлогъэшлэгъоных. Гъэмэфэ мафэхэм тикъуаджэ зыгъэпсэфаклохэр бэу кьа-клохэу хъугъэ. Кымафэми кьытпэгъу-нэгъу санаториэхэм ыкли зыгъэпсэфы-плэхэм тарагъэблагъэ. Шым тетлысхэ зышлоигъохэм япчъагъэ кыхыжы зэпыт, арышъ, зыгъэпсэфэу ушагъэсырэп.

Шыхэм цлэрыло арыхуным, ахэр ыцэхэзэ мылгыкыу зэлуигъэкыным Дамир дихыыхырэп. Хылушъом шыхэм кьа-гъээзжы, ащ ежъ ишлушлагъи хэлъ. Илээсишл-тлокы фэдиз зытекыклэ, ныбжыкылэхэри шыхэм афэцагъэхэ зэрэхъужыштым ицыхъэ телъ.

НЫБЭ Анзор.

Илээситыкылэ узклэ-лэбжыымэ, Нэгъуцу Юсыфи былымхуным зыфигъэзагъ, мэлхэр ыкли пчэнхэр ехъух, илэхъогъу клэхъан Тло-псэ районым исэп. Ныбэ Джамболэт бэ-мышлэу шы заулэ кыз-лэкыгъэхъагъ...

— Шыхэр псэушъ-хъэ Лушых, узыпащэ, — ело Дамир. — Шы

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

ГукъэкIыжъ

Сыкызыщыхугъэ, сызщанIугъэ сигупсэ къуаджэу Къэзэныкъуае загъэкощыгъэр илътэ 40 хъугъэ. Шыпкъэ, ащ дэсыгъэ унагъохэм янахыбэр зыкощыжыгъэр 1972-рэ илътэсым ибжыхъ, ащ сэ сыкызыщыхугъэ унагъор, нэмыкIхэу унэгъо заули зыкощыжыгъэхэр 1973-рэ илътэсым игъатх.

ГукъэкIыжъ повесть сиI джыри адыгабзэкIэ кыдэмыкIыгъэу, «Щылагъ къуаджэ Къэзэныкъуай ыцIэу» шхъэу иIэу. Ащ щыщ сигупсэ къуаджэм шIульэгъоу фысилагъэм, ар зычIэсэнэм гугъэузэу сигъэшIыгъэу джы кызынэсыгъэм сшымыгъупшэу кыздесхъакырэр кызыло-тыкIыр пычыгъу мы кыкIэлтыкIоштыр.

ШьошIа шьо?

- Хэт зэкIэмэ анахъ лъэшэу узэхъуапсэрэр?
- Кызыщыхугъэ къуаджэр зиIэр ары.
- Сыд анахъ гукъэо инэу уиIэр?
- Сикъуаджэ зэрэсимылъжыкI ары.

ШьошIа шьо уикъуаджэ уиIэныр зыфэдэр? Ащ нахъ тхъагъо щымыIэу кыс-цэхъу. Ар икъу фэдиэу зызэхъшIэщтыр сэщ фэдэу уикъуаджэу укызыщыхугъэр, уяне ибидзыщэ IэшIу кызыщыпIуфэгъэр, уянежъ «лай, лай, сишъау» ыIозэ, кушъэ кызыщыпIуфэгъэхъыгъэр, апэрэ лъэбжъухэр зыщыбдзыгъэхэр, апэу гушIыIэ фабэу, гушIыIэ IэшIоу «нанэр» кызыщыпIуагъэр, ульэщIэ цыкIоу тыгъэнэстырым кыгъэлIтыгъэ гъогу сапэм плъэгупашъо клижыкIыгъэ, чышым утесэу зиурамхэр кызыщыпIуфэгъэхъыгъэр, узщанIугъэу, узщанIэжыгъэ, уищыIэныгъэ щыщ хъугъэ уикъуаджэ зычIэунэкIэ ары.

Силагъ сэри къуаджэ Къэзэныкъуай ыцIэу. Ау ар джы сиIэжъап, сыд фэдэ карти ащ ыцIэ иплъэгъожыщтэп. Ар зыдэщысыгъэ чыIпIэр псычIэгъ хъугъэ. Хъумэджые кхехъуллагъэу къалотэжыкIрэм фэдэу Тхъэм иIэмыркIэ чыгур зэгозэу ар ечъыхыгъэп, чыгур лъэшэу кыссыи зэхикъутагъэп, нэмыкI бэлахъэу чыIопсым имыхъо-мышIэ горэми ар хэкIодагъэп. Пэцэ нэгырэ зырызхэм яакъылын-чъагъ, ыпэкIэ чыжъэу плъэнхэ зэрамылъэкIыщтыгъэхэр ары зэкIодылагъэр. Краснодар псыубытыпIэр ашIы зэхъум, агъэкощыгъэ къуаджэхэм Къэзэныкъуай ащыщ. Ащ егъэшIэрэу щысыухыгъ сигупсэ къуаджэ. Ау ар сшыгъупшэу сыхъатыпэ кысэкIурэп, сыкоими, кызде-кIокIы, сыгъолыжымыи, кыздэгъолтыжы, сыхэчыемыи, ренэу сипкIыхъэ хэт. Къуаджэр зыдэщысыгъэи, ащ илагъо-благъохэм мээу, чыгъэу къащыкIыштыгъэхэри, ихэгъуашъхъэ зыфэдагъи, унагъоу дэсыгъэ пэпчэ зыдэщысыгъэ чыIпIэ, псыхъохэу кызылцухъыштыгъэхэри ренэу сынгъу кIэтых. Ащ цыфэу дэсыгъэхэм зэкIэмэ анэгъу джы кызынэсыгъэм сэлъэгъу, амакъэ зэхэсэхы.

СыгукIэ Къэзэныкъуае кыздесхъакIымы, ар дунаим зэрэтемытыжыкI, псычIэгъ зэрэхъугъэр сшымыгъупшэу, гуулагъэм хэлугъэ мастэу ренэу гупсэф кыс-симыгъэу сигъашIэ кысэхы. Анахъ кыин кысышыхурэр къуаджэр зыдэщысыгъэ чыIпIэм, ащ илагъо-благъохэм сатеплъэн зэрэсимылъэкIырэр, а зэкIэ псычIэгъ зэрэхъугъэр ары. Джы анахъ лъэшэу сызэхъуапсэрэр икъуаджэ зиIэр ары. СшIэрэ цыфхэм «тикъуаджэ тыкIожыщт» заIорэм ащ фэдэ кыздэхъуштым нахъ насыпышIо щымыIэу кысэщхъу.

Сэри силагъ къуаджэ Къэзэныкъуай ыцIэу. Еджэным, ИошIэным апкъ кыкIэу ащ сыплэпчъэу уахъгъэу кысэхыгъэр макIэп. ПэнэжыкIыкIо гурыт еджапIэм сышеджэ зэхъуми, Краснодар дэт мэкъу-мэщ институтым сызычIэсымы, ар къэ-

сыухи Иоф щысшIэнэу Инэм сызагъакIуи, нэужым Мыекъуапэ псэупIэ зысфэхъуи, сшIуабэ дашIэу шэмбэт мафэр къэсыфэ сежэщтыгъ. СыкIэхъопсэу сызфэгъуштыгъэр тикъуаджэ сызэрэкIожыщтыр ары. Тихэгъуашъхъэ сызэрехъэу жъэу кыс-Iуорэр нэмыкI чыIпIэ кышчысщэрэм зыкIи фэмыдагъэу сигъатхъэу, бгъэм дэмыфэу зыIуссэщтыгъ. Ащ гъогум сызэрэтепшыкIагъэри сызэрэмэлэклIэри сшигъэгъупшэщтыгъэ, жъым сыхыным фэдэу IэпсынIкIэ-лъэпсынIкIэ сыкъэхъу-щтыгъ, щыIэныгъэм сыфигъэчэфыщтыгъ. Унэм сызэрехъажъэу тэнэ нэгъушIоу, дунаир игушIуагъоу, «Укъэуагъа, сишъау, укъэмыкIоу сыдэу бэрэ тебгъэшIагъ!» ыIозэ, кызыспэгъокIырым, зыфэмы-щыIэу ыбгъэгъу сшъхъэ зыкIиубытэрэм, ыIэгъушъо фабэ сынгъу кызынигъэсырэм, сшъхъашъо кызыщифэрэм анахъ гукъа-нэ сиIэми сшигъэгъупшэщтыгъ. Тыдэ сыщыIэми, тикъуаджэ сымыкIожъэу тхъамэфитIу зэпысэу кызырэхэкIырэр зэгъорэ дэдагъэми, ар шIуабэщтыгъ тэнэ. Седжэ зэхъум мэлэклэм сигъалIэу ренэу унэм сызыхъажыкIрэм шэны фэхугъэр хи-мынагъэу Иоф сшIэныр зесэгъажъэми, сызгъэшхэни сиIэ хъугъэми, тхъамэфэ псаум самыгъэшхэгъэу кышчыкIоу, инэхъонигъэ кыкIэхъу, нэгырэ зыIушкIи фэ-мышхынуу гъомылапхъэхэр лагъэмэ ары-зэу Iанэм кыгытыригъэуцощтыгъ. Ным ишхын шыгъэ сыдигъокIи гохы. Гъомы-лапхъэу Iанэм кыгытыригъэуцощтыгъ гоз-гъэуу шIоу сышхагъэми, сшхыгъэр тэнэ ренэу шIомэкIагъ, «сыдэу макIэу ухэлагъа, сишъау, угу рыхыгъэба?» кысислоштыгъ...

ШьошIа шьо уиунэжъэу укызыщыхъу-гъэм, узщанIугъэм, уяне зэрысым ушы-чыеным нахъ тхъагъо зэрэщымыIэр? Таджэ сыкызыкIожьрэм сигупсафэу, сырахыгъэкIи кыссымышIэнэу, пытэу сычъыештыгъ.

Пцэжъеешэным, шэкIоным сафэщэгъагъ

ПцэдыжыкIым жъэу, нэфылгъэр кызэкIи-чыгъэ къодыеу сыкъэгъэджыпI, шэкъэнтф IаплIышхо стамэ тельэу Псэжъупсэ ику-упIэм секIуштыгъ. Лъэшэу сыфэхъэгъагъ пцэжъеешэным. Жъым чыIэтагъэу псыхъом кыгытырихырэр кызыскIаорэм пцэдыжыкIэ чые нэхъо-нажъор сшъхъа-рихыштыгъ, гум игуапэу, гур ыгъатхъэу, бгъэм дэмыфэу зыIуссэщтыгъ. Тыгъэу кысэкIожыгъакIэм пэгъушIуатэрэ бзыу цыкIухъэу зэпэджэжъхэрэм яорэди си-гуапэу седэлущтыгъ. «Ку-куу, ку-куу» ыIозэ кукуур къаджэ зыхукIэ бэрэ сепупчIэу хъуштыгъ: «Кукуу, илътэ тхъапш згъэшIэщт?» Сэри ащ «ку-куу» иIорэм къэс слэхъуамбэ чIэсыупIаIэкIэ, «зы, тIу, щы...» къэслыгъэщтыгъ. Iэхъомбэ пчъа-гъэм шIокIэу ар кызырэхэкIырэр мэкIэ дэдагъ, ар сшIомакIэу «ащ нахъ сымыгъэ-шIэнэуи?» зэсIожъэу кукуум ашкIэ сызэ-реупчIыгъэм сырыкIэгъожъэу бэрэ кы-хэкIыгъэми, етIани а шэныр хэсынэн слъэкIыштыгъэп. Дунаим идэхэгъэ сы-дихъыхыти, пцэжъыишэ сызэрэкIуагъэр сшыгъупшэжъэу, слъэгъурэ псэур сфэ-мыплъэкIэу сышысыщтыгъ. Зыкызыс-шIэжыштыгъэр IутIэн къэбыр ыгъэп-кIэгъэ-лъэгъэ пцэжъэнтф щылэр пцэжъые горэм зырицажъэкIэ ары. ГүлэнкIэ пцэ-жъэнтфыкIэм сетхъоштыгъ, сыгужъуа-гъэу, пцэжъыер къеогъахъу кызычIэ-кIырым сыгу къеогъа «тфу» слоти сы-ужъунтхэпчIыштыгъэ. Ау пцэжъыешхо жэлым кышхофагъэу пцэжъэнтфыкIэ уфэ-упцIэр кыгъэгъэу, ащ пышIэгъэ щылэр гитарым ишIэгъэ гъучIыч псы-

гъом фэдэу гъэпсыгъэу, зымышIэжъэу кыгытырихъакIыгъэ кыкIэхэсшэ зыхукIэ гухахъоу хэзгъуатэщтыгъэр жэм кыс-хырэп къэсIонэу.

КIымафэр къэсэу, ос кызырессэу си-хъэ шэкIуахъ сауж итэу мэзым шакIо сыкIоштыгъ. ПцэдыжыкIым жъэу, джыри икъоу нэф къэмышъыгъэ сыкIэтаджэ-щтыгъ, пчыхъэ мэхэах охъуфэкIэ мэзыр кызырэхэкIыкIагъэи сышшыштыгъэп.

СикIэсагъ сэ гъэмэфэ чэщ мэхэагъом Псэжъупсэ нэпкъ сытетыныр, пхъэшъэ-бэ, шцел чыгышхэхъу адырабгъу нэп-кыым тетхэм акъогуу нысакIэм фэдэу къакъоплэу псыхъом кыкIэхэплъэрэ ма-зэм инэбзыйхъу жыбгъэ макIэу кепшэ-рэм тыжыкIым упсафэу псышъхъашъом шызэридэхъэрэм сяплъыныр, чэщ реным зиорэд зэпызымыгъэурэ бзыу дахэм, амкIышъэм, ымакъэ чыгъ тхъапэхэм ялушъэшъэ макъэ сыкIэдэлукIыныр, мэфэ жьоркыкIы зыгъэлэсэгъэ жы чыIэтагъэу псыхъом кыгытырихырэр сигъатхъэу зыIуссэщтыгъ. Гупшысэм сыхылъасэти, сыгукIэ бэмэ салъыIэсыщтыгъ, анахъэу шъхъэм шызэпэкIэкIыштыгъэр кыздэ-хъумэ сшIоигъоу сызыкIэхъопсыхэрэр ары. Дунаим идэхэгъэ ныбжыкIэгъу хъопсэгъо шъэфхэм сахылъасэщтыгъ, шIульэгъум имашIо бгъэгум нахъ кыс-щызэкIигъэблагъэу сыгу зыпэгъышхыгъэ пшъэшъэ кысшIэ къежэгъагIэу кьод-жэгум щыIэм инэплъэгъу сыкыфигъэ-уштыгъ. Сижъуагъо згъэунэфымэ сшIоигъоу ошъогум сиплтыхъэуи бэрэ кысхэкIыгъ.

Апэрэ шIульэгъур зыщысшIыгъэр Къэзэныкъуай, ащ сыфэхъыщэгъэр Псэ-жъупсэ нэпкъ, сыгу зыфэкIорэ пшъашъэр псэогъу зыщысфэхъуыгъэр, апэрэ сабыир зыщызэдэгъотыгъэр Къэзэныкъуай. Апэ-рэ ныбджэгъухэри, апэрэ шъэогъухэри зыщызэгъотыгъэр Къэзэныкъуай, ныб-джэгъу хъалэлым илэшIугъэ, Iахылым игупсагъэ, цыфышIум илэпылэгъу апэу зыщызэхэсшIагъэр, щыIэныгъэм иапэрэ лъагъо сытэзыщэгъэр Къэзэныкъуай.

Ныбджэгъубэ силагъ

Ныбджэгъубэ щысилагъ Къэзэныкъуае ягукIэгъу сыкыгъэфабэу, сигукъанэ ягу-къанэу, сигушIуагъо ягушIуагъоу, си-упчIэжъэгъухэу, сыряупчIэжъэгъоу. Гу-рыт еджапIэр кызытэухым, кьопэ зэ-фэшъхъафхэмкIэ тызбгырыкIыгъэми, сэщ фэдэу ахэми якъуаджэ ащыгъупшэ-щтыгъэп, гъэпсэфыгъо е мэфэкI мафэ-хэм Къэзэныкъуае къаIоштыгъэх. Зэ-ныбджэгъухэм тызызэлукIэрэм чыфыгъоу къуаджэм уахътэр щыдгъаIоштыгъ, ти-збгырыкIыжыгъоу кызысырэм тикъуа-джэ кызырэтгыбгъэнэщтыр кыин кыгыты-хъоу, тыкыфызэплъэкIыжыгъэ, тыдэ-кIыжыштыгъ. Ау тыгу зыгъэлэсэщтыгъэр къуаджэ зэрэтиIэр, джыри ащ тыкъэкIон зэрэтIэжыштыгъ ары.

Сыд фэдиэи кысомышхъожыныу, хъяр уиIэми, кыин кыпфыкIыгъэми афэлъэкIыштымкIэ кьогъанэ амышIэу ныбджэгъу хъалэл дэдэхэу силагъэх Бэ-рэтэрэ Яхъые ыкIо Хъамидэ, Бэрэтэрэ Аслъанбэз ыкIо Батырбий, Пэнэшъу Зэ-чэрые ыкIо Хъамзэт, Мамый Сахьидэ ыкIо Казбек, ХъокIо Ахъмэд ыкIо Ас-лъанчэрые, Пэнэшъу Ибрахым ыкIо Алий, нэмыкIхэри. Ахэм анахъэу ныб-джэгъу тызшызэфэхъуыгъэр ЕдэпсыкIо гурыт еджапIэр ары. ЗэкI плэми хъунэу тызэедджагъ. Мамый Казбек тикъуаджэ щыщыгъэп, Шэбэнхъаблэ дэсыгъ. ЗыцIэ къесIуагъэхэмкIэ илътэсипIлI-тфыкIэ тэщ нахы нахыкIагъ. Ау ащ пае къэмынэу ныбджэгъу хъалэл кыпфэхъуагъэ, икъуа-джэ нахы нахыбэрэ Къэзэныкъуае уахъ-тэр щигъаIоштыгъ, чэщырэ щыIэуи кыкIэхэкIыштыгъ. Джащ фэдиэи кыс-пышцагъэ хъугъагъэ. Ащ фэшI икъоу щы-мыгъуазэхэм Мамый Казбек Къэзэны-къуае щыщэу къащыхъуштыгъ. Зы клас-сым кыддисэу кыддемыджагъэми, ЦэшIэ Хысэ ыкIо Казбеки, ар бэкIэ тэщ нахыкI, нэужым ныбджэгъу шыпкъэ

кыпфэхъуагъэ, шIу зытигъэлъэгъун ылътэкIыгъ. А зэныбджэгъу купым тызэ-щымыгъупшэу дахэу тызэхэтэу илътэ пчъагъэ кьэтхыгъ. Ащ фэшI тикъуаджэ щыщыбэ кыпфэхъуапсэщтыгъ, щысэуи тагъэлъагъоштыгъэ. Нэужым а зэныб-джэгъу купым благъэ кыпфэхъуагъэх, кыпфэхъыштыгъэх Лъэцэр Шумафэ ыкIо Зэчэрые, Пэнэшъу Биболэт ыкIо Тембот, нэмыкIхэри.

ЕгъашIи сшымыгъупшэжыкIыныу сыгу кыинэжыгъ ЕдэпсыкIо гурыт еджапIэр 1952-рэ илътэсым кьэтыхы, зэныбджэ-гъухэмкIэ кьопэ шъхъафхэм тызызэб-гырэкIым тикъуаджэ тызыщызэлукIэрэм кыддэхъумэ тшIоигъохэу тызIэхъоп-сыхэрэр, тигукIаехэр зэтIуатэхэу, Бэрэ-тэрэ Хъамидэ загъори иусэхэм кыпфя-джэу пчыхъэрэ Псэжъупсэ нэпкъ уц къаш-хъом тызэрэхэсыштыгъэр, къуашъом ти-сэу, патефонри ащ кыддигъэу, ордэ чэ-фыр псыныбэм щыжыкIычэу чэщныкIо охъуфэ псыхъом тызэрэтетыштыгъэр, мо-тор зытет къуашъомкIэ Псэжъупсэрэ ТIуапIэрэ зыщызэхэлъэджыкIырэ кьогъум тызэрэкIоштыгъэр, гъэпсэфыгъо, мэфэкI мафэхэр зэрэщыдгъаIоштыгъэхэр, пцэжъыелэпс зэрэщытшIыштыгъэр, те-шхэу, тешъоу тызэрэкъосыштыгъэр, псым тызэрэхэсыштыгъэр.

СипкIыхъ ренэу ухэт, Къэзэныкъуай

Ахэм афэдэу сыкызыщыхъуыгъэ сигупсэ къуаджэр сшызымыгъэгъупшэу къэсIон слъэкIыштыр бэ. Ау ахэр гугъэуз гукъэ-кIыжъэх, пкIыхъапIэ фэдэхэу къэнагъэх.

ШьошIа шьо къуаджэ уимылъжыныр зыфэдэр? Ар икъу фэдиэу зэхэзышIэ-щтыр, упчIэми джэуап тэрэз кьезыты-жыкIым зылътэкIыштыр сэщ фэдэу икъуаджэ чIэзынагъэр, ащ кызыдихыгъэ кыины-гъохэр зыгу щызэгъэкIыгъэр ары. Силагъ сэри къуаджэ Къэзэныкъуай ыцIэу, сы-рыпагъэу, сырыгушхоу, нахъ кьоджэ дэгъу-рэ дахэрэ дунаим темыгъэу кысыщыхъоу. Ау джы ар сиIэжъап сыгу кыфызэу, си-лыуэу, сипкIыхъ хэмкIэу. Тыдэ сыщы-Iэми, Къэзэныкъуае ыцIэ кыраIуагъэу зызэхэсхырэм сшъхъэ зыкъепхъуатэ, стхъакIумэ кIэгъэзыкIыгъэу сэдэлэ, джы-ри мызэу, мытIоу тикъуаджэ ыцIэ кы-раIоным, сыкIэхъопсэу сыфыреплъэкIы. Анахъ гукъау кысыщыхъурэр Къэзэ-ныкъуае сыжэ дэмыкIэу игугъу сшIы зэпыгъэу зэхэзыхыхэрэм ащыщ «ашъыу, темыгъэу дэгъу щымыIэжъэ къуаджэм» кызысыIокIэ ары. ГухэкIымы, ар зыжэ кыдэкIыхэрэм къахэфэх Къэзэныкъуае щышхэу нэмыкI чыIпIэхэр псэупIэ зы-фэхъуыгъэхэми.

СшIошъ згъэхъунэу сыфаеп Къэзэ-ныкъуае симылъжъэу, егъашIэрэу ар чIэсынэпагъэу. Ар зыдэщысыгъэ чыIпIэр псычIэгъ зэрэхъугъэм сышыгъозапэми, сыгукIэ кызыдесхъакIы Къэзэныкъуае, сыщэлэфи ар сшыгъупшэщтэп.

Мыекъуапэ сикIэу талъэныкIо сыкIо къэс, ащ сыкыкIыжъэу Мыекъуапэ сыкъэкIожы зыхукIи Къэзэныкъуае тызэрэкIожыштыгъэ гъогужыкIым кыс-зы-зэрэнэсэу сфэмыхъукIэ а лъэныкIом си-нэплъэгъу сэдзы, сыгуIэу, загъорэ сипкIыхъапIэ кызырэхъафэрэм фэдэу Къэ-зэныкъуае сытеплъэным сыщыгугъэу зысэплыхъэ. Ау слъэгъурэр гугъэу, зы уни, зы чыгыи щыIэп, зэфэдэкIэ нэм фэп-лырэр псы, псы, псы... «Псыр псэм ызыныкъу» аIо, ау сэ псэу слъэгъурэм гучыIэ фэсшIыгъэшъ, арэу кысэщхъу Къэзэныкъуае зыпхъалагъэр, нэмыплъ есэ-ты. Ащ сытеплъэ къэс сыгу кыкIыжыкIы мылым тытетэу нэгырэ купышхоу тызэ-хэтэу Къэзэныкъуае зыдэщысыгъэ чы-пIэм тызылгъэхъум къэдгъотын зэрэ-тымылътэкIыгъагъэр.

ШьошIа шьо уикъуаджэ уимылэ-жыныр зыфэдэр? Ар зыфэдэр укызыл-фыгъэ уяне уимылъжыныр, укызыщы-хъугъэ, узщанIугъэ уихэгъэгъу чIэунэныр ары.

Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр афэзыгъэшъошэрэ Комиссиеу Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ дэжъ шылэм кьеты

Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр афэзыгъэшъошэрэ Комиссиеу Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ дэжъ шылэм макъэ кьегъэлү 2013-рэ илээсым шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр зыфагъэшъошэштхэм якъэгъэлъэгъон епхыгъэ документхэр аштгъу зэраулагъэмклэ.

Къэралыгъо шухафтынхэр зэрафагъэшъуашэрэм ехыылэгъэ Положениемрэ документхэр кьызэрэрахыылэрэ шлыкэмрэ мыщ кьыклэлыклоу кьыхэтзутых.

2013-рэ илээсым мэкьюогүм и 1-м нэс документхэр мыщ фэдэ чыплэм: кь. Мыекьуапэ, ур. Пионерскэр, 199-р, я 25-рэ каб. шышъулахыштых; шъузэрыгъо-зэн шъулъкыштыт телефонхэр: 57-13-57; 52-55-14.

Адыгэ Республикэм и Президент 2002-рэ илээсым шышъхъэлүм и 13-м ышлэгъэ Указуу N 192-р зытетым игуадззу N 1-р

Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр зэрафагъэшъуашэрэм ехыылэгъэ Положениер

1. Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр (ыужыклэ Къэралыгъо шухафтынхэр тлозэ дгъэклошты) зыфагъэшъуашэхэрэр шэныгэмклэ гъэхъэгъэ инхэр зилэхэр, литературэмрэ искусствэмрэ япроизведение анахъ дэгъухъу цыфхэм агу рыхыгъэхэр ыкли Адыгэ Республикэм ишэныгъэрэ икультуэрэ хэбьонгъэшлү языгъэшлэгъэхэр зытхыгъэхэр (зышлэгъэхэр) ары.

2. Къэралыгъо шухафтынхэр сомэ мин 200 хуэр илээситлүм зэ афагъэшъуашэ.

3. Къэралыгъо шухафтынхэр зытефэу зы нэбгырэ е нэбгырэ куп кьагъэлъэгъон альэкыштыт.

А зы охътэ дэдэм илофшлэгъитлүклэ е ащ ехъуклэ Къэралыгъо шухафтынхэр фагъэшъошэнэу а зы нэбгырэр кьагъэлъэгъон фитхэп.

Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуэнэу кьагъэлъэгъорэ купым автор шъхьалэху шэныгъэ, шэныгъэ-техническэ ушэтынхэм зилахышлү ахэзышлэхыгъэхэм, литературэмрэ искусствэмрэ япроизведениехэу художественнэ осэ ин зэрэтыгъэхэм нахыбэу ахэлэжъагъэхэм анэмыкл хагъахэрэп ыкли ахэм япчъагъэ нэбгыритфым ехуэ хуыштэп.

Зидунай зыхъожыгъэ авторхэр Къэралыгъо шухафтынхэр афагъэшъошэнхэу кьагъэлъагъохэрэп, ау мыщ кьыхиубытэхэрэп нэбгыришым нахъ мымаклэу зыхэхэрэ автор купым хэтхэр, джащ фэдэу Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуэнэу кьырахышлэгъэ материалхэр шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр афэзыгъэшъошэрэ Комиссиеу Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ дэжъ шылэм (ыужыклэ Комиссиер тлозэ дгъэклошты) зиштагъэмрэ зигугъу кьэтшыгъэ шухафтынхэр зэрэтыштыт кандидатхэмклэ клэух голосованиемрэ азыфагу кьыдэфэгъэ уахътэм шухафтынхэр зытефэрэм идунай зыхъожыклэ.

4. Зэнэкьокүм пхырымьыкыгъэ шэныгъэ иофшлагъэхэмрэ произведениехэмрэ иклэрыклэу кьагъэлъэгъо-жыхэрэп.

Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ иофшлагъэклэху ыкли произведенияклэху мы Положением ишапхъэхэм адиштэхэрэр шылэхэ зыхъуклэ, Къэралыгъо шухафтынхэр илауреат иклэрыклэу мыщ фэдэ шухафтынхэр фагъэшъошэн альэкыштыт илээси 5 зытешлэклэ.

5. Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуышт шэныгъэ иофшлагъэхэмрэ произведениехэмрэ кьэзыгъэлъагъохэрэп Адыгэ Республикэм икъэралыгъо

хабзэ игъэцкыклэу кьулыкьухэр, республикэ творческэ союзхэр, общественнэ объединениехэр, научнэ учреждениехэр, гъэсэнныгъэм фэгъээзгъэ учреждениехэр, гъэзетхэмрэ журналхэмрэ яредакиехэр ары.

Адыгэ Республикэм имыт организации горэм произведениеиер кьызыгъэлъагъоклэ, республикэ организациехэу зигугъу кьэтшыгъэхэм ащыщыр лъэлү тхылым (ходатайствэм) хэплъэн фае.

6. Къэралыгъо шухафтынхэр фагъэшъошэнэу кьагъэлъэгъон альэкыштыт:

1) кьыхауыгъэ шэныгъэ иофшлагъэху гуманитар, социальнэ, естественнэ, техническэ шэныгъэхэм хэбьонгъэшлү языгъэшлэгъэхэр;

2) шэныгъэ-техническэ ушэтынхэр ыкли опытно-конструкторскэ иофшлагъэхэр — ахэм яклэуххэр шылэныгъэм шыгъэфедэгъэ зыхъуклэ;

3) литературэм ыльэныкьоклэ произведениехэр — ахэр кьыхауыгъахэ зыхъуклэ;

4) музыкальнэ, театральнэ, цирковой искусствэм, дизайнм, кинонэ телевидениемрэ япроизведениехэр — концертхэм, кьэгъэлъэгъонхэм, театрэхэм, кинотеатрэхэм ахэр кьазышагъэлъэгъорэ, радиомклэ, телевидениемклэ кьызытхэр нэуж;

5) архитектурнэ произведениехэр — объектхэр зытхэрэ нэуж.

7. Къэралыгъо шухафтынхэр зафагъэшъошэрэ илээсым иапэрэ мэзиш нахъ мыгужьоу Къэралыгъо шухафтынхэр зыфагъэшъошэштхэм язэнэкьокьу зэрауэблэрэм ехыылэгъэ мэкъэгъэлүр Комиссиер республикэм икъэбарлыкьгъэлэс амалхэм кьащыхеуы. Къэралыгъо шухафтынхэр афэгъэшъошэгъэнымклэ документхэр мэкьюогүм и 1-м нэс Комиссиер кьызырахыылэхэрэр а мафэр кьэсынклэ илээсныкьо нахъ маклэ имылэжъу зигугъу кьэтшыгъэ иофшлагъэхэмрэ произведениехэмрэ кьыхауыгъэ (кьыдагъэкыгъэ, агъэцкылагъэ, кьагъэлъэгъуагъэ, агъэпсыгъэ) зыхъуклэ ары.

Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуэнэу кьагъэлъэгъорэ иофшлагъэхэм чэзыуитлүклэ Комиссиер ахэплъэ. Апэрэ чэзыуи Къэралыгъо шухафтынхэр зыфагъэшъошэштхэм язэнэкьокьу хэлэжъэшт иофшлагъэхэр кьыхахы, ятлонэрэ чэзыуи Къэралыгъо шухафтынхэр зэрафагъэшъошагъэм ехыылэгъэ унашъор аштэ.

8. Зэнэкьокьу шлыкэм тетэу зигугъу кьэтшыгъэ шухафтынхэр зыфагъэшъошэшт шэныгъэ иофшлагъэхэмрэ произведениехэмрэ ахэплъэх. Ащ фэдэу зымыхъурэ закьор зэнэкьокүм зы иофшлагъэ нэмыкл кьызырамыхыылэклэ ары.

Къэралыгъо шухафтынхэр афэгъэшъошэгъэнымклэ зэнэкьокүм хэлэжъэнхэу кьыхахыгъэ шэныгъэ иофшлагъэхэмрэ произведениехэмрэ яспискэ бэдзэогүм и 1-м нахъ мыгужьоу кьэбар жьугъэм иамалхэм кьащыхауыт фае.

Комиссиер Адыгэ Республикэм гъэсэнныгъэмрэ шэныгъэмрэлэ и Министерствэ, Адыгэ Республикэм культурэмклэ и Министерствэ, Адыгэ Республикэм экономикэ хэбьонгъэмрэ сатыумрэлэ и Министерствэ, Адыгэ Республикэм мэкью-мэщымклэ и Министерствэ, Адыгэ Республикэм лъэкьэ иофхэмклэ, лэклиб кьэралхэм ащыпсэурэ тилъэкьэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли кьэбар жьугъэм иамалхэмклэ и Комитет, Адыгэ Республикэм чылопс кьэклуаплэхэмклэ ыкли тыкъэзыууххэрэ дунаим икьэуухъуэмнклэ и Гъэлорышлэплэ ыкли нэмыклхэр игъусэхуэ литературэмрэ искусствэмрэ янаучнэ иофшлагъэху ыкли япроизведениехэу Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуэнэу кьагъэлъэгъуагъэхэм Адыгэ Республикэм кьэбар жьугъэмклэ иамалхэм игъэклотыгъэу щатегушылэнхэмклэ ишыклэгъэ иофшлагъэхэр зэрехъэх.

Ахэм зэратегушылагъэхэм афэгъэхыгъэ материалхэр, игъоу, щыклагъэу альэгъугъэхэр Ионыгъом и 1-м нэс Комиссиер лэклагъэхъажьынхэ фае.

9. Комиссиер игъоу зэрилъэгъурэм тетэу Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указклэ Къэралыгъо шухафтынхэр афагъэшъуашэх.

10. Къэралыгъо шухафтынхэр зыфагъэшъошагъэхэм «Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр илауреат» зыфилорэ цлэр афаусы, дипломыр, Щытхуэ тамыгъэр, джащ фэдэу ахыщэр тыгъэгъээ мазэм аратыжы. Автор пчъагъэмэ Къэралыгъо шухафтынхэр зафагъэшъуашэклэ, зэфэдизуу ахэм ахыщэр афагошты.

11. Къэралыгъо шухафтынхэр илауреатэу зидунай зыхъожыгъэм идишломрэ и Щытхуэ тамыгъэрэ нэпэплэу ащ иунагъо ратыжы. Урысые Федерациемрэ Адыгэ Республикэмрэ яхэбзэгъэуцугъэ зэрэщыгъэнэфэгъэ шлыкэм диштэу ащ иклэн зытефэрэм ахыщэр раты.

12. Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Къэралыгъо шухафтынхэр илауреат фагъэшъошэрэ ахыщэр Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет кьыхэкьы. Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Къэралыгъо шухафтынхэр цыфхэм афагъэшъуашэхэрэм хэбзэгъэуцугъэм диштэу хэбзэлахэ ахаубытыкырэп.

Адыгэ Республикэм и Президент 2002-рэ илээсым шышъхъэлүм и 13-м ышлэгъэ Указуу N 192-р зытетым игуадззу N 4-р

Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр афэзыгъэшъошэрэ Комиссиеу Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ дэжъ шылэм документхэр зэрэрахыылэрэ шлыкэр

1. Шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр зэрафагъэшъуашэрэм ехыылэгъэ Положениеу мы Указымклэ аухэсыгъэм диштэу шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуышт произведениехэр кьагъэлъагъох.

2. Къэралыгъо шухафтынхэр зытефэрэ произведениехэр кьэгъэлъэгъогъэнхэм фэшл мы кьыклэлыкьлорэ документхэр Комиссиер кьылаклэгъэхъанхэ фае:

а) произведением ышлэ икьоу, авторым ыльэкьуацлэ, ышлэ, ятацлэ, цлэтедзэу илэр кьызышчыгъэ, произведениеиер кьызышауыгъэ (кьызагъэлъэгъогъэ, загъэцкыгъэ, загъэпсыгъэ, затлупшыгъэ) мафэмрэ чыплэмрэ зышыхъгъэунэфыкыгъэ тхылыр, Къэралыгъо шухафтынхэр кьызыфагъэшъошэнэу кьагъэлъэгъорэ произведением уасуэ ратыгъэр;

б) Къэралыгъо шухафтынхэр кьыфагъэшъошэнэу произведениеиер кьызэрагъэлъагъорэм ехыылэгъэу организацием коллегияльнэ унашъоу ыштагъэр;

в) произведениеиер кьызытегушылэрэр клэклэу;

г) произведениеиер кьызэрэхауыгъэр кьэзыушыкьахыгъэр справкэхэр, актхэр, нэмыкл документхэр, ар кьызышчыауыгъэ (кьызышагъэлъэгъогъэ, зышагъэцкыгъэ, зышагъэпсыгъэ, зышлатлупшыгъэ) чыплэр;

д) произведениеиер цыф жьугъэхэм лъэшэу агу зэ-

ррихыгъэр кьэзыушыкьахыгъэр материалхэр;

е) шухафтынхэр зыфагъэшъошэнэу кьагъэлъэгъуагъэм исурэтрэ ежъ фэгъэхыгъэ кьэбархэр зэрыт тхылыу кадрэхэр учет зэрашлырэмрэ.

Произведениехэр кьэзыгъэлъэгъорэ лъэныкьом документхэм ылапэ аклэдзэжы ыкли зы экземпляр хъоу ахэр Комиссиер лэклагъэхъанхэ фае.

3. Комиссиер хэт пэпчэ произведением нэлуасэ зыфишлынм фэшл ыпшэкьлэ зыцлэ кьышчетлогъэ документхэм ягъусэу экземпляр пшыкьлутфым нахъ мымаклэу кьагъэлъэгъорэ произведениехэмклэ мыщ фэдэ материалхэр Комиссиер лэклагъэхъанхэ фае:

шэныгъэмрэ литературэмрэ альэныкьоклэ — произведениехэр;

изобразительнэ искусствэмрэ дизайнымрэ альэныкьоклэ — репродукциехэр, сурэтхэр, каталогхэу е проспектохэу произведениехэм нахъ икьоу нэлуасэ уафэ-зышыхэрэр;

архитектурэм ыльэныкьоклэ — псэуалтэм тырахыгъэ сурэтхэр (псэуалтэм е псэуалтэхэм ятеплэ, агупэ, аклоп итхэр), ахэм архитектурэ мэхъэнэ шъхьалэу ялэр кьызышчылотыкыгъэ тхылыр, джащ фэдэу псэуалтэм игъэфедэнклэ клэух зэфэхьысыжхэр;

музыкальнэ, хореографическэ, театральнэ ыкли цирковой искусствэм альэныкьоклэ — аудиокассетхэр, видеокассетхэр е произведениехэр, нэмыкл нэрыльэгъу

материалхэр зытет дискхэр; кинонэ телевидениемрэ альэныкьоклэ — фильмым икопие е видеокассетэр, нэмыкл нэрыльэгъу материалыр.

Комиссиер кьырахыылэрэ материалхэм (произведениехэм яоригиналхэр ахэмытхэу) аригъэгъээжырэп.

4. Произведениеиер кьэзыгъэлъэгъорэ лъэныкьом ипшэрылэ произведениеу кьыгъэлъэгъуагъэм ехыылэгъэ кьэбарыклэу шылэхэмклэ Комиссиер макъэ ригъэлунэу, Комиссиер игъоу зильэгъуклэ, произведением иоригинал лэклигъэхъанэу, джащ фэдэу ащ тегушылэхэ зыхъуклэ, Комиссиер лэпылэгъу ригъэгъотынэу.

5. Къэралыгъо шухафтынхэр зафагъэшъошэрэ илээсым мэкьюогүм и 1-м нэс Комиссиер документхэр ештэх Къэралыгъо шухафтынхэр зыфэгъэшъошагъэм хуэнэу кьагъэлъэгъогъэ произведениеиер а мафэр кьэсынклэ илээсныкьо нахъ маклэ кьэмынэжыгъэу кьыхауыгъэ (агъэцкылагъэ, кьагъэлъэгъуагъэ, агъэпсыгъэ) зыхъуклэ.

6. Къэралыгъо шухафтынхэр афэгъэшъошэгъэным пае материалхэр зэклэ мыщ фэдэ чыплэм агъэхых: 385000, кьалэу Мыекьуапэ, урамэу Пионерскэр, 199-р, шэныгэм, литературэм, искусствэм альэныкьоклэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо шухафтынхэр афэзыгъэшъошэрэ Комиссиеу Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ дэжъ шылэр.

«Ошъадэм» илэгъохэщхэм тадэуджы

Творческэ купэу «Ошъадэм» икэлэцлыкү ансамблэхэу «Ащэмэз» ыкйи «Нэбзый» зыфиохэрэр Дунэе фестиваль-зэнэкьокьоу Москва шыкыагъэм хэлэжъэхь, язырызэу шлухъафтын шъхьалэхэр кыдагыгъэх. Кэлэеджаклохэм ягъэхъагъэхэм язэфэхьысыжъ зэлүкэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» шызэхашагъ.

Адыгэ Хасэм игъэцкэлкэ купэу Мэщфэшлү Нэдждэт пэублэ гушыкэлэ зэхэхэр кызылэуи-хыгъ. Адыгэ Республикэм культурэмкэ иминистрэ игуадзэу, Урысыем, Адыгеим, Ингушетим культурэмкэ язаслуженнэ Юфышлэу Шъуапцэкьо Аминэт кэлэцлыкү ансамблэхэм лъэпкэ искусствэм лъэгъо хэхыгъэ шыпхырашэу ылъытагъ. Нарт эпосым, фольклорым къахыгъэ орэдхэр адыгабзэкэ лүпкыу кылох. Кэлэеджаклохэм яшлэныгъэ хагъэхъоным фэшл культурэмкэ Министерствэм еджа-кыгъэкьонхэ зэрлэгъыштыр А. Шъуапцэкьом кылуагъ.

Кэлэцлыкү ансамблэхэу зыцлэ кытлуагъэхэм яхудожественнэ пащэу Бэстэ Асыет, АР-м и Къэралыгъо Академическэ къышъокло ансамблэу «Налмэсым»

идиректорэу, Адыгеим инаро-днэ артистэу Бэстэ Азмэт, купэу «Ошъадэм» ипащэу, АР-м изаслуженнэ артисткэу Едыдж Викторие, нэмыкхэм зэралгыта-гъэмкэ, кэлэеджакломэ сэнау-щыгъэ ахэлъ, адыгабзэм изэгъэ-шлэнкэ шысэшлү кыагъэлыагъо. Едыдж Батырбий, ХъапкэИ Аслъан, Кыкэ Зарем, Шъэукъый

Нурыет, нэмыкхэри зэлүкэм кышыгышылэагъэх. Ансамблэхэм ахэт кэлэеджаклохэм адыгэ орэдхэр кылуагъэх, лъэпкэ кышъохэр кышылэагъэх.

Кэлэеджакломэ орэд кызыр-алорэм ишлуагъэкэ адыгабзэм пылгъэм япчъагъэ хэхъо. Купи 150-м нахыбэ Москва зышызэ-нэкьокьом Адыгеим шапугъэмэ

шлухъафтын шъхьалэхэр кыафа-гъэшъошагъэх. Ащ тегъэгущлэ, тапэккэ тегъаплъэ.

Адыгэ орэдым мэхъанэу илэр нахъ дэгъоу кэлэеджакломэ зэ-рагъэшлэным пае яшлэныгъэ зэ-рэхъагъэхъошт шылкэхэм зэхъ-хэм шатэгущылаагъэх. Ны-тыхэ-ри Юфтыабзэм хэлэжъагъэх. Бэ-стэ Азмэтрэ Едыдж Викторие-рэ кызырэшъуагъэхэр зэккэми агъэ-шлэгъагъ. Лъэпкэ кышъохэм гупшысэ дахэу ахэлъыр искусствэм ыбзэккэ кыагъэлэгъуагъ. Ны-тыхэри рэхъатэу шымысы-хэу пчэгур кыагъэбаизэ кызыр-эшъуагъэхэри тэгъэшлэагъо. Кэлэ-цлыкү ансамблэмэ афэгъэхы-гъэ тхыгъэхэр нахъ игъэкьоты-гъэу кыхытэуытгытх. Тилъэпкэ шыуашэ зышчыгъ урыс пшъашъ-хэм адыгабзэккэ ижырэ орэдхэр кызыралохэрэм, тишэн-хабзэхэм яхыллэгъэ кэшлэныхэм шыуа-щыдгъэгъозышт.

Сурэтхэр зэхъхэм кышчы-тырахыгъэх.

ФУТБОЛ. А. АБРАМОВЫМ ФЭГЪЭХЫГЪ

«Медикыр» «Дизайным» лъэккэ

Анатолий Абрамовым фэгъэхыгъэ шлэгъ-зэнэкьокьоу футбол цыкылымкэ Мыекъуапэ шыклорэм хэлэжъэрэ командэхэм зэлүкэгъу тфырытф ялагъ. Анахъ дэгъоу ешлэхэрэр, ауж кынэхэрэр кьэнэфагъэх. Теклоныгъэм икыдэхын зэрэфэбанэхэрэм дакыу, физкультурэм зырагъэушъомбгъузэ, япсауныгъэ зэрагъэпытэщтым нэбгырабэ зэрэпылбыр тигуапэу кыхытэгъэщы.

Зичэзыу ешлэгъухэр мэлыл-фэгъу мазэм и 6 — 7-м яла-гъэх. Зэлүкэгъухэр зэраухыгъэ-хэм шъуэзпяплъ.

«Звезда» — «Дизайн» — 2:7, «Элит» — «Феникс» — 4:1, «Джокер» — «Мотодром» — 2:0, «Советскэ Адыгеир» — «Медик» — 1:5, «Черноморец» — «Спорт-тур» — 2:5, «Мотодром» — «Черноморец» — 2:5, «Ме-

дик» — «Джокер» — 7:2, «Феникс» — «Звезда» — 4:1, «Советскэ Адыгеир» — «Элит» — 1:13, «Дизайн» — «Спорттур» — 8:1.

Хэгъэгум изэнэкьокьоу илэгъ-сыбэрэ хэлэжъэгъэ футболистхэр «Дизайным» шешлэх, апэрэ чы-плэр кыдадын алэккышт. Ащ ыуж итхэр хагъэунэфыкырэ чы-плэхэм афэбанэх. «Медикым» шешлэрэ врач Илэласэу Игорь

Кеосиди кызырэтилуагъэу, меди-цинэм илофышлэхэм зэнэкьокьур ашлогъэшлэгъон. Теклоныгъэр кыдахэу зэраублагъэм фэшл зэлүкэгъу пэпчъ мэхъэнэ ин раты. Джарымэкъо Алай, Олег Савви-ныр, нэмыкхэри дэгъоу ешлэх.

Чыплэу

зыдэщытхэр

1. «Дизайн» — 13
2. «Медик» — 11
3. «Элит» — 10
4. «Черноморец» — 10
5. «Спорттур» — 9
6. «Феникс» — 7
7. «Джокер» — 6
8. «Звезда» — 3
9. «Советскэ Адыгеир» — 0
10. «Мотодром» — 0.

Апэ итхэр

Къэлапчъэм анахыбэрэ И-гуаур дэзыдзагъэхэр зтэгъаплъэх.

1. М. Злобин — 15
2. А. Агамирян — 12
3. А. Вольвач — 10
4. А. Куликов — 10.

Зичэзыу ешлэгъухэр мэлыл-фэгъу и 13 — 14-м республи-кэ стадионым шыкыштытх. Зэнэ-кьокьур сыхыатыр 10-м аублэшт.

Сурэтыр зэнэкьокьом кы-щытырахыгъ.

Нэжлугъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЪ Нурбий.

ВОЛЕЙБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

«Динамо-МГТУ»-р апэ ит

Телефонкэ кыатыгъ. Уры-сые Федерацием волей-болымкэ изэнэкьокьоу апшъэрэ купым шыклорэм мыекъопэ «Динамо-МГТУ»-р хэлэжъэ. Я 7 — 17-рэ чыплэхэм якыдэхын тиспортсменхэр фэбанэх. Саранскэ шыкыгъэ зэлү-кэгъухэм шыуащытэгъэ-гъуазэ.

— Дагъыстан, Ставрополь кра-им якомандэхэм пчъагъэр 3:0-у татекыагъ. Саранскэ спортсмен-хэм 3:1-у кыашлотхыгъ, — кытылуагъ мыекъопэ «Динамо-МГТУ»-м итренер шъхьалэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ трене-рзу Павел Зборовскэм. — Тиво-лейбол командэ кыкылуапчэхэрэм тафэраз, гъэзетымкэ сэлэм яшъ-хыжы тшлоигъу.

Я 7 — 17-рэ чыплэхэм якыдэ-хын фэбэнэрэ командэхэр кьекло-кыгъуишмэ ащызэнэкьокьугъэх. Адыгеим спортсменхэм очко 34-рэ ял, купым пэрытныгъэр щабыгъ. Ятлонэрэ чыплэм шыгъэ ко-мандэм очко 28-рэ илэр. Япллэнэрэ кылух кьеклокыгъор мэлылфэгъу мазэм и 23-м Ставрополь краим щаублэшт.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ
Республикэм лъэпкэ
Юфхэмкэ, Иккыб
кьэралхэм
ащыпсэурэ
тилъэпкэгъухэм
адырлэ
зэпхыныгъэхэмкэ
ыккы кьэбар
жъугъэм
иамалхэмкэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхьалэр
ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шъхьалэм
иапэрэ гуадзэр
МЭШЛЭКЪО
Саид

Пшъэдэккыжъ
зыхырэ
секретары

НЭПШЭКЪУЙ
Заур

Редакциер
зыдэщытхэр:
385000,
кы. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэккыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зышаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын Юфхэмкэ,
телерадиокъэтын-
хэмкэ ыккы зэлъы-
тэсыккэ амалхэмкэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлары-
шлал, зэраушыхъа-
тыгъэ номеры
ПИ №ТУ23-00916

Зышыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кы. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4010
Индексхэр
52161
52162
Зак. 952

Хэутыным
узшыккытхэнэу щыт
уахъгэр
Сыхыатыр 18.00
Зышыккытхэгъэхэ
уахъгэр
Сыхыатыр 18.00

